

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Факультет суспільних наук
Кафедра управління та організаційного розвитку

Магістерська робота

на тему: Платформа взаємодії «Мудра справа» як інструмент Церкви для здійснення суспільної трансформації.

Виконав (-ла): студент (-ка) 6 курсу, групи __
спеціальності 073 “Менеджмент”

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____

Консультант _____

Рецензент _____

Львів 2022

ВСТУП

Ми живемо у час великих суспільних трансформацій світу, які відбуваються у геополітичній площині, а тому не можуть не торкнутися України. Насамперед це спричинено початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року. Як і будь-який військовий конфлікт, ця війна призвела до численних жертв серед мирного населення і військовослужбовців, значних руйнувань цивільної інфраструктури, величезних потоків внутрішніх переселенців і біженців, утворення нових військових договорів і союзів і т.д. Однак, це лише зовнішня оболонка. Адже у центрі лихоліття війни завжди перебуває конкретна людина, яка страждає. Її страждання пов'язані із втратами майна, постійного місця проживання, заощаджень, а водночас це втрати спокою, безпеки та впевненості у майбутньому. Ще сильніше на неї впливають втрати рідних і близьких, втрати усього попереднього життя. Відповідаючи на це страждання і біль, люди по-різному намагаються їх втамувати, пережити і подолати. Однак, у будь-якому випадку для ефективності цього подолання вони потребують підтримки зі сторони інших людей та спільнот. Часто у цьому пошуку заспокоєння вони звертаються до віри та спільноти віри, якою є Церква.

Водночас не можна забувати про виклик пандемії, яким уражений світ вже з грудня 2019 року. Новий стиль життя і поведінки через карантинні обмеження, соціальну ізоляцію, відмову від велелюдних зібрань, постійну перевірку стану здоров'я, Covid-сертифікати та масовий перехід в онлайн-режим певним чином вкоренився серед людей та призвів до невідворотних наслідків. Доволі часто лідери думок та теперішні мислителі вживають окремий термін «посткоронавірусний світ» на його означення. Звичайно, що пандемія Covid-19 стала випробуванням для багатьох проєктів та ініціатив на їхню життєстійкість. Хтось це випробування пройшов і виніс важливі уроки для подальшого існування, а хтось інший – не втримався на плаву. Однак, знову ж таки у центрі цієї кризи перебуває конкретна людина, позначена досвідом близькості смерті. І ця близькість смерті також часто приводить до віри та спільноти Церкви.

І це ще не все, адже сучасний світ переживає значні антропологічно-культурні зміни. На цьому постійно наголошує теперішній провід Католицької Церкви в особі Папи Франциска: «Антропологічно-культурні зміни впливають на всі аспекти сучасного життя і вимагають аналітичного та різноманітного підходу»¹. Це значить, що саме поняття «людина» набуває сьогодні нового значення та конотацій. Розпочинаючи від усвідомлення самої себе, людина відповідно упорядковує навколишній світ, вибудовує стосунки із іншими людьми, забезпечує захист власного життя і повсякденний комфорт. Таким чином, антропологічні зміни призводять до змін усіх сфер діяльності людини. І Церква не може залишатися осторонь цього процесу. Адже через своїх вірних і їх участь у суспільному житті Церква входить у суспільство безпосередньо.

«Оскільки віруюча людина реалізує покликання до спасіння у конкретному історичному, суспільно-політичному та культурному контексті, Церква подає вірним як допоміжний засіб своє соціальне вчення, що є свідченням Євангелія у суспільному житті: у складних умовах виробництва, інноваційної, наукової та підприємницької діяльності, у сферах фінансів, торгівлі, права, культури, політики – всюди, де живе і працює людина»². На думку праведного митрополита Андрея Шептицького, «християнин є обов'язаний заховувати Божий закон не тільки у приватному житті, але й в політичному та суспільному житті»³.

Церква як спільнота вірних творить це суспільство через свою євангелізаторську та місійну діяльність, а суспільство водночас впливає на Церкву. Тому, щоб бути поруч, щоб мати і давати адекватні відповіді, щоби зберегти свою ідентичність та триматись своєї місії у світі, Церква покликана

---

¹ Papa Francesco. Esortazione apostolica postsinodale «Amoris Laetitia» [Електронний ресурс] / Papa Francesco. – 19 березня 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html (дата перегляду: 30 травня 2022 року).

² Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, Душпастирський порадишник «Покликання мирян до участі в суспільно-політичному житті країни» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ. – 22 січня 2018. - Режим доступу до ресурсу: <https://ugcc.fr/publications/dushpastyrskiy-poradnyk-poklykannya-myryan-do-uchasty-v-suspylno-polytychnomu-zhytty-krayiny/> (дата перегляду: 30 травня 2022 року).

³ Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання «Не убий» [Електронний ресурс] / Митрополит Андрей Шептицький. - 21 листопада 1942. – Режим доступу до ресурсу: <https://zbruc.eu/node/35078> (дата перегляду: 30 травня 2022 року).

знов і знов переосмислювати свою роль у політичному та економічному житті держави і суспільства. За допомогою цього вона долучається до ефективних процесів трансформації суспільства, частиною якого вона є.

Сьогодні, як ніколи, Церква отримала особливий депозит довіри від українського суспільства. До її думки прислухаються. Завдяки участі у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій та членству її вірних у Громадських радах при різних міністерствах Церква може вносити свої рекомендації на законодавчому рівні. Це дає їй можливість безпосередньо впливати на трансформаційні процеси у суспільстві. Одним із таких є запуск та промоція соціального підприємництва у нашій державі.

Соціальне підприємництво сьогодні – це вже далеко не примха, але потреба і водночас завдання Української Держави. Адже у той час, коли передові в економічному плані країни світу вже випрацювали власні моделі співпраці між державою, бізнесом та соціальними підприємствами, Україна лише розпочинає свій шлях. Причиною цього з однієї сторони стали запити зі сторони самого суспільства, яке продовжує потерпати від бідності, спричиненої тривалими кризами, - чи то постковідною, чи воєнною, чи економічною. Саме тому потреби людей зростають, що спонукає підприємців звертати свою увагу на благодійність, підтримку нужденних, а отже, на «бізнес із людським обличчям». З іншої сторони, такий тривалий шлях до визнання важливості соціального підприємництва породжений переходом від радянського минулого української економіки, що характеризується відсутністю свободи, чесності та неповаги до верховенства закону, уникненням сплати податків, відсутністю рівних правил гри, ризиком недобросовісної конкуренції, що виливається в олігархічну систему. Таким чином, відкриття соціального підприємництва в економічній сфері співпадає із загальним державотворчим процесом відмови від радянського минулого в усіх ділянках. Частиною цього процесу себе бачить й Українська Греко-Католицька Церква. Саме тому й соціальне підприємництво не стало для неї чужим і далеким. Тим більше, що у своїй історії за часів праведного митрополита Андрея Шептицького вона вже ефективно використовувала цей вид

господарювання. А сьогодні – це ефективний спосіб служіння тим, хто цього найбільше потребує.

Саме тому метою цього дослідження є представлення ідеї запуску в Українській Греко-Католицькій Церкві Платформи взаємодії «Мудра справа», покликаної впроваджувати соціальне підприємництво у нашій державі згідно християнських цінностей і засад задля ефективної трансформації суспільства. Водночас така Платформа буде відроджувати спадщину праведного митрополита Андрея Шептицького, впроваджуючи в економічну діяльність його принципи та бачення розвитку Церкви.

Досягнення цієї мети потребує здійснення низки завдань:

- Довести важливість впровадження соціального підприємництва у сучасних реаліях Української Держави;
- Окреслити зовнішній контекст реалізації проєкту через відзначення т.зв. «культурних маркерів» теперішнього українського суспільства;
- Зобразити внутрішній контекст Української Греко-Католицької Церкви та її готовності до запуску та впровадження як соціального підприємництва загалом, так і Платформи взаємодії «Мудра справа» для координації цього;
- Проаналізувати глобальні, світові та локальні, українські тренди, що здатні вплинути на розвиток соціального підприємництва чи перешкодити йому;
- Представити вже існуючі соціальні підприємства у лоні УГКЦ задля детального виокремлення позитивних та негативних сторін;
- Окреслити соціальне підприємництво як вид ефективного служіння («дияконія») нужденним і потребуючим;
- Проаналізувати потенціал запровадження соціальних проєктів серед священників Української Греко-Католицької Церкви за допомогою окремого соціологічного дослідження;
- Ознайомити із метою, завданнями та основними принципами діяльності Платформи взаємодії «Мудра справа»;

- Представити діяльність соціального підприємства «Вервиця єднає» у межах Платформи взаємодії «Мудра справа», його філософію, глибинний зміст і значення.

Задля ефективного дослідження, а відтак представлення мети та усіх завдань ми скористаємося випробуваним у Католицькій Церкві герменевтичним методом, реалізованим у документах II Ватиканського собору: «дивитися – інтерпретувати – оцінювати – пропонувати – діяти».

Отож, запропоноване дослідження покликане допомогти розкрити потенціал соціального підприємництва в нашій державі через його запуск в Українській Греко-Католицькій Церкві, яка прагне стати промотором ефективних трансформацій українського суспільства. Ці трансформації здійснюються Церквою на християнських засадах і принципах життя, які також відображаються через ведення господарювання, підприємництва та запуск бізнес-проектів різного масштабу. Яскравим провідником такої діяльності був колишній Предстоятель Української Греко-Католицької Церкви праведний митрополит Андрей Шептицький. Тому ця праця є також спробою відродження та актуалізації його душпастирської спадщини та далекоглядних ідей.

РОЗДІЛ І.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ТРЕНД СУЧАСНОСТІ

Людина переживає своє життя у стосунках із іншими людьми. Вона нездатна реалізувати себе та свою людяність без співжиття з іншими. Усе, що насправді важливе, справжнє, вічне, відбувається у відношенні до І(іншого). Ще давньогрецький філософ Арістотель підкреслював, що людина є істотою соціальною. «Людині потрібно бути у стосунках. Саме так ми розквітаємо. На самоті ми відчуваємося самотніми, сумними і безсилями. Зосереджуючись на собі, стаємо ізольованими та ідіотичними. Це різке слово походить від грецького ἴδιος (ídios, «власний, особистий») + — ὄτης. Насправді слово «ідіот» немає нічого спільного із інтелектуальною оцінкою — це той, хто поглинений собою, замкнений у собі»⁴, - мовив під час виступу на випускних урочистостях Університету Нотр-Дам владика Борис Гудзяк. Справді, здатність людини вийти за межі свого «я», лише своїх потреб і бажань є ознакою її людської гідності. Тієї гідності, яка виявляється не тільки у відстоюванні своїх прав, але й у тихій, щоденній діяльній любові на користь свого ближнього та народу. З християнської точки зору це вияв «образу» Божого та уподібнення до Нього. Адже наш християнський Бог є Один у Трьох Особах, між Якими існують відносини любові. І цей Бог забажав бути Богом-з-нами, Богом в унікальних стосунках із кожною людиною.

У свою чергу, Папа Франциск підкреслює: «Життя є там, де є зв'язок, єдність, братерство; і життя сильніше від смерті, якщо збудоване на справжніх зв'язках і узах вірності. І навпаки, життя нема там, де людина хоче належати лише собі самій і жити як острів: у таких поставах переважає смерть»⁵.

⁴ Владика Борис Гудзяк у Нотр-Дамі: «Бути автентичною людиною, жити добре — це не теорія. Для цього потрібна практика» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. – 16 травня 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-borys-gudzyak-u-notr-dami-buty-avtentychnoyu-lyudynoyu-zhyty-dobre-tse-ne-teoriya-dlya-tsogo-potribna-praktyka-9071/> (17 травня 2022 року).

⁵ Папа: нашим призначенням є вічне життя [Електронний ресурс] / VaticanNews. - 10 листопада 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2019-11/angel-gospodnij-10-lystopada-2019.html> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

Майже два роки людство боролось і продовжує боротися із пандемією Covid-19 та її різносторонніми наслідками. Цей період в особливий спосіб підкреслив потребу мережі людських стосунків. У багатьох випадках ми наново відкрили цінність взаємозв'язків з ближніми. Ми відчули на власній шкірі тягар браку живого спілкування та ізоляції. З одного боку, драматичний досвід пандемії боляче оголив повсюдне існування егоїзму та ідолопоклонства влади та грошей. А з іншого, - з'явилися нові форми та способи солідарності між нами. Люди знову відчули себе відповідальними один за одного. Ми знову відчули себе відповідальними за життя і смерть свого ближнього.

Парадоксально, та звичайна захисна маска стала індикатором нашої соціальної відповідальності. Рефреном звучить оголошення, які можна почути у Київському метрополітені: «Бережіть один одного». І насправді, тут йдеться не просто про захист, але про піклування та інтегральне служіння один одному. Правдиво це підкреслив владика Богдан Дзюрах в одній зі своїх проповідей: «Закриваючи свого носа і рота медичною маскою, не заблокуймо свого серця муrom байдужості і злості! Навпаки — підживлюймо наше серце «киснем» ніжної і милосердної любові — Божої до нас, і нашої — до ближніх»⁶.

Ще більш яскраво потреба один в одному виявилася із початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію Української Держави. В один момент ми відчули себе співзалежними. І ця співзалежність спонукала нас до відповідальності, яка вилилася у неймовірну єдність одного народу. Ба більше, ми відкрили перед собою цінності, яких до цього часу часто не помічали чи вважали звичними, а сьогодні готові їх оберігати ціною власного життя.

Парадоксально, та саме ці цінності є основою проповіді Церкви уже впродовж двох тисяч років. Церкви, яка сьогодні покликана не лише до зустрічі вірних у релігійних спорудах та стінах храмів, але насамперед до виходу назовні.

---

⁶ «Закриваючи свого носа і рота медичною маскою, не заблокуймо свого серця муrom байдужості і злості!» — владика Богдан Дзюрах [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 29 березня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/zakryvayuchy-svogo-nosa-i-rota-medychnoyu-maskoyu-ne-zablokuymo-svogo-sertsya-murom-bayduzhosti-i-zlosti-vladyka-bogdan-dzyurah-2736/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

Цей вихід назовні не є даниною часу чи чимось новим, але вияв місійної природи Церкви. Цей вихід назовні характеризується активною участю церковної спільноти у суспільному житті, що виражається у його трансформації заради добра, правди і краси.

Це покликання Церкви спонукало її сформуванню своєї дорожньої карти співдії названу Соціальною доктриною Церкви. Основними принципами цієї Соціальної доктрини Католицької Церкви є: «людина, суспільство, свобода, сумління, етика, право, справедливість, спільне благо, солідарність, субсидіарність, держава, – розуміння яких сприяє гармонійному життю в суспільстві»⁷.

Саме тому Церква не відмежовує себе від актуальних проблематик та викликів сучасного суспільства: пошанування гідності людини, соціальна справедливість, яка виявляється у гідній заробітній платі, чесність та справедливість у веденні господарської діяльності, верховенство права. Економічні чинники мотивують/змушують українців покидати країну у пошуках заробітку, що, у свою чергу, веде до руйнування сім'ї. Тому Церква, не може залишатися осторонь цієї проблеми. Вона шукає можливостей, щоб послужити як самим трудовим мігрантам, їхнім сім'ям, і водночас шукає вирішення проблеми у корені - ініціює соціальні зміни, щоб запобігти трудовій еміграції.

1.1. ЗОВНІШНІЙ І ВНУТРІШНІЙ КОНТЕКСТ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

Задля того, щоб здійснювати визначену діяльність задля трансформації суспільства, варто розуміти контекст та основні «культурні маркери», які спонукають людей діяти певним чином. Суспільні чинники та культурний контекст часто визначають людське сприйняття тих чи інших явищ, ставлення до них, а відтак певну поведінку. Саме тому будь-яка діяльність Церкви відбувається згідно герменевтики, запропонованої II Ватиканським собором. Вона полягає у наступних діях: «дивитися – інтерпретувати – оцінювати –

---

⁷ Папська Рада «Справедливість і мир». Компендіум Соціальної Доктрини, п. 77 / Папська Рада «Справедливість і мир». – Київ: Кайрос, 2008 – ст. 60.

пропонувати – діяти». Очевидно, що це потребує вагомих зусиль та часу. Однак, саме такий підхід допомагає діяти найбільш ефективно та зважено. Отож, у цьому першому підрозділі спробуємо поглянути на сучасний культурний контекст для організації соціального підприємства в Україні.

1.1.1. ЗОВНІШНІЙ КОНТЕКСТ

- **Переосмислення ролі Церкви у політичному та економічному житті держави і суспільства, зокрема , у час війни**

Україна восьмий рік потерпає від війни із Російською Федерацією та її поплічниками. Це значить, що ми вже маємо першокласників, які не знають своєї держави у цілковитому мирі. Постійно приходять звістки із фронту про нові жертви, постійно ллються сльози матерів, що втратили своїх дітей, постійно Церкви підносять молитву за тих, хто обороняє та постраждав. У той момент, коли Європа та світ розпочали забувати про це, Росія нагромадила поблизу кордонів із Україною понад 100 тис. військових. «Темрява боїться світла. Люди, особливо молодь, в Україні хочуть йти вперед. Вони не хочуть повертатися до диктаторського правління, яке в ХХ столітті запровадила Росія і яке спричинило вбивство 15 мільйонів людей на українській землі. Українці плекають самовизначення, творчість, свої Богом дані гідність і свободу. Російські правителі бояться, що ця суспільна свідомість може поширитися через кордон. Вони вважають Україну небезпечним прецедентом і реальною загрозою перспективам відновлення авторитарної російської гегемонії всередині країни та поміж її сусідів»⁸, - стверджує архієпископ і митрополит Філадельфійський владика Борис Гудзяк.

---

⁸ «Українці мають тверду рішучість захищатися, щоб захистити свою свободу», — митрополит Борис Гудзяк [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 3 лютого 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/ukrayntsi-mayut-tverdu-rishuchist-zahyshchatysya-shchob-zahystyty-svoyu-svobodu-mytropolyt-borys-gudzyak-7978/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

30 жовтня 2021 року американське видання The Washington Post вперше⁹ повідомило про загрозу повномасштабного вторгнення у незалежну та суверенну державу. Відтоді ЗМІ наввипередки намагаються подавати інформацію про те, як підготуватися до війни, як потрібно діяти у цих умовах, якими можуть бути майбутні сценарії розвитку ситуації. І це все – на тлі кількох криз, у яких продовжує перебувати наша держава. Серед них: фінансова, гуманітарна, політична, ковідна, психологічна...

Таким чином, Україна опиняється у складній ситуації: водночас їй потрібно давати відповіді на вже наявні кризи та запобігати або ж готувати себе до настання потенційно нової. У цьому державі намагаються допомогти Церкви, які представляють значну частину громадянського суспільства та зберігають високий рівень довіри згідно останніх даних соціологічних опитувань. Однією із них є Українська Греко-Католицька Церква. Якою ж ця Церква бачить свою роль у цих тривожних процесах очікування потенційного широкомасштабного вторгнення Російської Федерації на територію суверенної Української Держави? Перш за все, Українська Греко-Католицька Церква розуміє своє місце у суспільстві та унікальну роль, яку вона у ньому відіграє. Вона не прагне перейняти на себе вирішення завдань чи проблем, які їй не притаманні. Натомість бажає виступати партнером як для громадських організацій, так і для державної влади чи міжнародних партнерів, будучи вірною своєму власному покликанню та сповняючи його.

Водночас Українська Греко-Католицька Церква вже стикнулася із викликом війни під час незаконної анексії Кримського півострова та на Сході України. Це породило переформатування душпастирського служіння та витворення нових методів несення Доброї новини до тих, хто страждає та перебуває у потребі. Таким чином, реальність війни та відповіді на неї для Церкви не нова. Певні вже випрацювані попередньо інструменти та ініціативи

---

⁹ Поп. Paul Sonne, Robyn Dixon and David L. Stern, «Russian troop movements near Ukraine border prompt concern in U.S., Europe» [Електронний ресурс] / The Washington Post. - 30 жовтня 2021. - Режим доступу до сайту: https://www.washingtonpost.com/world/russian-troop-movements-near-ukraine-border-prompt-concern-in-us-europe/2021/10/30/c122e57c-3983-11ec-9662-399cfa75efee_story.html (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

сьогодні стали плацдармом для надання допомоги потребуючим та витворення нових способів реагування.

- **Потреба роботи з ВПО, які також шукають допомоги у Церкві**

Від початку ведення бойових дій на Сході України, а відтак після повномасштабного вторгнення Російської Федерації УГКЦ особливою душпастирською увагою огорнула постраждалих від війни та вимушених переселенців з територій бойових дій. Згідно даних Міжнародної організації з міграції, кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні сягнула 8 млн.

«Україна переживає небачену з часів Другої світової війни гуманітарну катастрофу. Понад 12 мільйонів людей постраждали від російської агресії, це майже третина населення України, більше ніж все населення Бельгії. Близько п'яти мільйонів українців були змушені виїхати з країни, а це – як все населення Данії. Такі цифри дійсно вражають, а якщо усвідомити, що за кожною з цих цифр стоїть людська доля, то це дає зрозуміти, що це все живі історії, а не суха статистика»¹⁰, - зазначає Директорка «Карітас Україна» п. Тетяна Ставнича.

Парафіяльні спільноти, вже існуючі соціальні підприємства при них та осередки Благодійного фонду «Карітас» активно надають свою допомогу постраждалим від війни та вимушено переміщеним особам. Спектр цієї підтримки дуже широкий. Інтегрально надається матеріальна, психологічна, духовна підтримка.

У Чернівецькій єпархії, відповідаючи на виклик напливу внутрішньо переміщених осіб, ефективно використали нещодавно побудовані парафіяльні будинки. «Це двоповерхові будинки, що задумані як житло для священничої родини, катехитичних класів та потреб парафіян при парафіях у с. Вашківці, смт. Берегометі, смт. Глибоці, с. Новій Жадові, с. Михальчі. На першому поверсі розташовуються два катехитичні класи з окремим входом для катехизацій, молодіжних зустрічей, засідань пасторальної і фінансової рад парафії, репетицій

---

¹⁰ «Якщо ваше серце вам щось підказує, його треба слухати і діяти», – Тетяна Ставнича, президентка Карітасу України [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 29 квітня 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/yakshcho-vashe-sertse-vam-shchos-pidkazu-yogo-treba-sluhaty-i-diyaty-tetyana-stavnycha-prezydentka-karitasu-ukrayny-8919/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

хору, зустрічі молитовних груп, біблійного гуртка тощо, а на другому — особисте помешкання священника і його родини»¹¹. Священниками за погодженням із владикою Йосафатом Мощичем було вирішено на час війни переоблаштувати катехитичні класи під житлові приміщення для людей. Відтак було встановлено ліжка, придбано найнеобхідніші побутові речі та техніка. Все для комфортного перебування тих, кого позбавила домівок російська армія.

У той же час на рівні парафіяльних спільнот вибудовується співпраця із Благодійним фондом «Карітас». «Наша мета – через професійний підхід до допомоги забезпечити довготривалий ефект підтримки. Всім нам за останній час довелося навчитися чогось нового, відповідати на нові виклики, ми, як мережа, продовжуємо розвиватися та адаптуватися до нових реалій»¹², - підкреслює п. Тетяна Ставнича широку співпрацю, яка відбувається не лише на рівні парафіяльних осередків «Карітасу», але й у співпраці із різними парафіяльними спільнотами та окремими волонтерами.

- **Миряни/волонтери, які є активними і звертаються до Церкви, щоб послужити**

На фоні історичних обставин сьогодення спостерігаємо зростання волонтерського руху. Ситуація в Україні зумовила вибух ініціатив серед людей доброї волі, які готові дарувати свій час та ресурси тим, хто в потребі; робити щось добре для окремих людей і для українського суспільства в цілому. І це є тенденцією, а не ситуативним явищем. Існує запит, зокрема, від молодих людей до Церкви, як ресурсу, який може підтримати їх бажання та скоординувати їх волонтерське служіння.

Здавалося би, повномасштабна війна мала би залякати та спонукати людей до піклування і збереження власного життя. Натомість, вперше в історії нашої держави ми спостерігаємо такий вибух волонтерського служіння, яке

¹¹ Священники Чернівецької єпархії прийняли понад сотню внутрішньопереселених осіб у парафіяльних будинках [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 10 червня 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennyky-chernivetskoj-parhiy-pryynaly-ponad-sotnyu-vnutrishnopereselenyh-osib-u-parafiyalnih-budynkah-9306/> (дата перегляду: 10 червня 2022 року).

¹² Там само.

спрямоване не лише на забезпечення захисників держави, але й на постраждалих від війни, на медичні заклади, на різні громадські ініціативи, а навіть на захист тварин і природи. Волонтерство стало не просто трендом, а визначальною характеристикою українця та виявом боротьби за незалежність власної держави. «Іде війна. Сидіти склавши руки — це просто злочин, коли ти відчуваєш, що маєш щось зробити... Тепер усі, хто не взяв у руки зброї, волонтери»¹³, — звернувся Глава УГКЦ до броварських волонтерів.

Натомість, за кілька років до цього, 14 березня 2019 року, у День українського добровольця, відбувся Національний форум «Трансформація України». Під час свого виступу Блаженніший Святослав окреслив співпрацю Української Греко-Католицької Церкви із волонтерами і так визначив волонтерство: «Добровольчий і волонтерський рух – це ніщо інше, як діяльна любов. Це любов до того, що найдорожче. І ми знаємо, що тільки така, справжня, любов породжує героїв»¹⁴. Відтак Глава Української Греко-Католицької Церкви запевнив волонтерів та добровольців не тільки в церковній повазі і подяці, а й у діяльній підтримці справ, діл любові, які вони робили, роблять і будуть робити. «Все для того, щоб у цей складний час ми не просто зберегли те, що сьогодні маємо, але й розвинули, збудували міцну сильну державу. Важливо, аби ми справді стали середовищем вільних людей, які розуміють свою гідність»¹⁵.

- **Церква – партнер для підприємців**

Нерідко до Церкви звертаються підприємці та бізнесмени з пропозиціями робити спільну добру справу, яка би була вагомою для суспільства. Церква для них виступає моральним авторитетом. Вони бачать партнера у Церкві, а ця довіра також змінює відношення самої Церкви до них і формує партнерські відносини. Духовна вигода є обоюдною - через спільні проєкти Церква поширює свої

¹³ «Тепер усі, хто не взяв у руки зброї, волонтери», — Глава УГКЦ у Броварах [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 11 квітня 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/teper-usi-hto-ne-vzyav-u-ruky-zbroj-volontery-glava-ugkts-u-brovarah-8739/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

¹⁴ «Тільки справжня любов породжує героїв», – Глава УГКЦ про добровольців і волонтерів [Електронний ресурс] / Українська Греко-Католицька Церква. - 14 березня 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://ugcc.ua/news/t%D1%96lki_spravzhnya_lyubov_porodzhue_geroiv_glava_ugkts_pro_dobrovolts%D1%96v_%D1%96_volonter%D1%96v_85646.html (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

¹⁵ Там само.

цінності, а підприємці отримують сатисфакцію причетності до доброї справи. Водночас Церква переосмислює власну роль як простору для творення єдності. У цьому полягає її завдання, яке відображається у назві. Адже саме слово «церква» походить від грецького терміну «Ἐκκλησία», що означає «скликати, збирати воедино». Це зумовлене тим, що вона є не лише ієрархічною структурою, тобто складається лише із духовенства, як можна часом помилково вважати, але насамперед спільнотою вірних. Це – Божий люд, де кожен член служить один одному своїми дарами та творить єдиний організм.

Важливою «доданою вартістю», яку може надати Церква, є формація соціально свідомих мирян/громадян, які основуєть своє життя і поведінку на моральних засадах поваги до гідності людської особи, чесного та справедливого, відповідального та взаємовигідного ведення бізнесу, обов'язку сплати податків, розуміння солідарності та спільного блага, та інших.

Оскільки сьогодні в Україні вести прозору, чесну діяльність є доволі складно, бізнесмени потребують Церкви як парасолі, яка об'єднує та як щита, що дає захист. Українське суспільство досі є дуже корумпованим. Тому вони бачать у Церкві захист і зацікавлені у її присутності та спільній діяльності. Церква виступає своєрідним гарантом забезпечення справедливості та надійним партнером.

- **Недовіра до влади і небажання створювати бізнес**

Загалом влада в Україні рідко володіла значним рівнем довіри від суспільства. Водночас у нашій державі продовжується трансформація щодо беззаперечної поваги до верховенства права. Особливим чином це стосується економічного правового регулювання, на яке накладається одна із найбільших бід нашої держави – корупція. Проблеми корупції в Україні неодноразово висвітлювались у посланнях Синодів наших єпископів за часів Блаженнішого Любомира Гузара та його славних попередників. Чого варті послання та твори митрополита Андрея Шептицького. Однак її сучасний розмах та поширення призвели до того, що у 2016 році Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архiepіскопства покликав до життя Центр протидії корупції. Одними із головних методів роботи

Центру є проведення регулярних формаційних зустрічей, тренінгів, антикорупційних хакатонів для духовенства та мирян. Крім того, експерти Комісії розробили курс із соціального християнського вчення з інтегрованими темами про корупцію, який уже успішно випробували в Київській семінарії.

Економічна ситуація в країні, спричинена війною, ще більше породжує занепокоєння та тривогу. Людям бракує почуття економічної стабільності, що дає впевненість у завтрашньому дні. Відсутність впевненості у майбутньому спонукає до пошуку духовних засад, незмінних у своїй природі, на які можна опертися. Такий стан речей відкриває перед Церквою простір для дії, оскільки вона має відповіді, є носієм імперативів, яких потребують люди.

Читаючи те, що митрополит Андрей Шептицький пише про чесне ведення справ (справедливу ціну, торгівлю тільки якісним товаром, кооперативний рух, взаємопідтримку, тощо), наш сучасник-скептик може відкинути все це, як «побожні церковні проповіді». Проте, саме цими ідеями керуються найуспішніші інвестори світу, які вже не одне десятиліття вражають нас своїми фінансовими результатами¹⁶.

- **Еміграція, «вимирання» села**

Існує безліч причин, які зумовили занепад українського села. Серед них можна виокремити як історичні, так і економічні та соціальні. Дані Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України доводять, що «за останні двадцять років кількість сільського населення в Україні скоротилася з 16 до 12 мільйонів. І в цей час зникло близько 400 сільських населених пунктів. Такий процес характерний не лише для України, а й для країн Європейського Союзу. Причини типові — відсутність роботи, розвиненої інфраструктури, низькі заготівельні ціни на продукти. У сільському господарстві більше не потрібно важко працювати, людей може легко замінити техніка. А в разі потреби

---

¹⁶ Сливоцький А. Давид перемагає / Адріан Сливоцький. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2019.

підприємці винаймають сезонних працівників. Як наслідок молодь мігрує в міста або за кордон»¹⁷.

Церква не лише звертає свою увагу, але й піднімає цю проблематику для громадськості. У структурі Патріаршої курії УГКЦ існує Пасторально-міграційний відділ (ПМВ), який опікується трудовими мігрантами за кордоном та їхніми сім'ями в Україні. Зокрема команда ПМВ реагує на запити української еміграції у різних країнах світу щодо задоволення їхніх духовних потреб і намагається сприяти у реєстрації громад, призначенні священника та побудови українського простору на чужині. Адже доволі часто саме храм за кордоном стає місцем зустрічі українців та центром плекання української культури. Сьогодні ці парафіяльні осередки стали місцями прийняття біженців з України та центрами збору та розподілу гуманітарної допомоги від українців за кордоном для своїх співвітчизників.

Локально, у парафіяльних спільнотах на чолі зі священником та у співпраці із громадою виникають соціальні ініціативи, які мають на меті стримати відтік людей із села через створення різних підприємств та інфраструктури. В Українській Греко-Католицькій Церква є безліч чудових ініціатив та проєктів, які не лише сприяють розвитку духовного життя, але й забезпечують матеріально-технологічний розвиток громади та кожного її члена. Розпочинаючи від виготовлення свічок та випікання хлібобулочних виробів, і завершуючи столярними майстернями чи веденням фермерського господарства із залученням дітей та підлітків із особливими потребами.

1.1.2. ВНУТРІШНІЙ КОНТЕКСТ

- **Закритість системи та брак комунікації і внутрішніх зв'язків всередині Церкви**

¹⁷ Вікторія Слобода, Олеся Біда, Фестиваль, хостел та вистави — як живе село на Вінниччині, де залишилося 45 людей [Електронний ресурс] / hromadske. - 1 жовтня 2019. — Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/festival-hostel-ta-vistavi-yak-zhive-selo-na-vinnichchini-de-zalishilosya-45-lyudej> (17 травня 2022 року).

Церква у багатьох відношеннях є закритою системою. Однією із причин цього є її ієрархічна структура. Це означає, що кожна єпархія автономно веде своє господарське та економічне життя, є самоуправною одиницею цілої Церкви. І, очевидно, не завжди є відкритою. Нерідко це призводить до неналежної чи слабкої комунікації у питаннях економічного життя всередині самої Церкви на між'єпархіальному чи міжпарафіальному рівнях.

Тому, коли йдеться про місію Церкви, яка полягає у допомозі людині зустрітися з живим Богом, то неможливо обійтися без якісної та ефективної комунікації. Коли ж йдеться про наявний ресурс, то повинні визнати той факт, що комунікацію та взаємодію всередині Церкви потрібно розвивати і вибудовувати. Таким чином, перед Церквою постає подвійне завдання: вибудовувати внутрішню і зовнішню комунікацію. Внутрішня комунікація полягає у налагодженні зв'язків між окремими священниками, парафіяльними чи єпархіальними спільнотами. Натомість зовнішня комунікація вимагає від Церкви покинути стіни храму та вийти назовні задля творення партнерських взаємовідносин із сучасним суспільством. За словами Папи Франциска, завдання священників сьогодні: «Відновити в собі Духа святості, знайти шлях до всіх людей, зокрема до убогих, в'язнів та хворих, піклуватись вірними, бути справжніми пастирями серед людей»¹⁸. Цей підхід сьогодні лежить в основі понтифікату теперішнього Папи Франциска. Водночас саме цей підхід є виявом місійної природи Церкви, розпочинаючи від Вчителя із дванадцятьма учнями і аж до 2,38 мільярдів християн¹⁹ сьогодні. Церква, яка не виходить за межі власного комфорту, за межі церковного подвір'я заради зустрічі з сучасним світом, перетворюється на музей та втрачає свою сутність, тобто саму себе.

Розуміння цього призвело всередині Української Греко-Католицької Церкви призвело до створення багатьох платформ соціальної комунікації, -

---

¹⁸ Священники повинні бути пастирями серед людей. Проповідь Папи Франциска під час Святої Меси з посвяченням мира (28 березня 2013) [Електронний ресурс] / Радіо Ватикану. - 29 березня 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2013/03/28/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

¹⁹ Most Christian Countries 2022 [Електронний ресурс] / World Population Review. – Режим доступу до ресурсу: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-christian-countries> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

розпочинаючи від амвону, з якого проголошується проповідь, через сторінки у соцмережах і аж до власних медійних проєктів, таких як [«Живе телебачення»](#), [Департамент інформації УГКЦ](#), мультимедійна платформа [«Дивенсвіт»](#), молодіжний фестиваль [«Вітер На-Дії»](#), платформа взаємодії [«Мудра справа»](#) та інше. Це не перешкоджає подальшому активному розвитку соціальної комунікації як всередині, так і назовні Церкви, що проявляється у нових проєктах та ініціативах, які часто походять від активних мирян та молоді.

- **Запит щодо розробки зрозумілої і описаної стратегії економічного життя Церкви та запит щодо трактування Канонічного права в частині можливості поєднання служіння та соціального підприємництва**

Згідно Кодексу канонів Східних Церков, священнослужителі не можуть особисто самотійно займатися підприємницькою діяльністю: «Священнослужителям забороняється займатися фінансовими операціями й торгівлею особисто або через інших чи для власної користі чи інших, хіба що з дозволу влади, визначеної партикулярним правом власної Церкви свого права або Апостольського Престолу»²⁰. З огляду на ці приписи канонічного права, священник особисто не може бути заангажованим у підприємницьку діяльність. Однак, нею можуть займатися миряни – парафіяни.

На прохання Синоду Єпископів УГКЦ Патріарший економат провів соціологічне опитування серед священників щодо потенціалу розвитку соціального підприємництва в Українській Греко-Католицькій Церкві. У межах загального проєкту «Development of the local communities and leaders through social entrepreneurship» та його 1-го етапу «Research on community needs for social entrepreneurship development»²¹ здійснювалися дослідження безпосередньо на місцях серед священників, активних парафіян, з намаганням максимально

²⁰ Кодекс канонів Східних Церков, кан. 385, §2, Рим: Видавництво ОО. Василян, 1993.

²¹ «Research on community needs for social entrepreneurship development» - власне соціологічне дослідження серед духовенства Української Греко-Католицької Церкви щодо потенціалу розвитку соціального підприємництва при парафіяльних спільнотах цієї Церкви. Дослідження було здійснене у співпраці із кваліфікованими соціологами та експертами.

охопити географічно Україну. Це соціологічне дослідження базувалось на інтерв'ю, спостереженнях, а також на формалізованих відповідях у межах опитувальника. Згідно цього було виявлено, що 10% священнослужителів бажають вести господарську підприємницьку діяльність для добра Церкви та суспільства. Вони хочуть навчатись та творити соціально відповідальний бізнес задля втілення цінностей та принципів Соціальної доктрини Церкви, служіння потребуючим та убогим, а також здійснення інших парафіяльних ініціатив. Саме тому, ми будемо пропонувати членам Синоду Єпископів УГКЦ переглянути цю ситуацію.

- **Запит активних священників для самореалізації у служінні та роботі з парафіянами**

За даними цього ж дослідження Патріаршого економату на тему соціальної заангажованості священників УГКЦ існує вагомий відсоток активних душпастирів, які готові послужити Церкві, потребам вірних і прагнуть розвиватися у сфері ведення господарської діяльності. До цього у своєму соціальному вченні заохочував митрополит Андрей Шептицький: «За умов відсутності української держави, дуже низького рівня освіти серед населення, агентами змін на місцях Шептицький обрав священників. Бо саме вони працювали з людьми пліч-о-пліч безпосередньо на парафіях. Ця «армія реформаторів» реорганізувала і змінювала життя на селі. До обов'язків душпастирів належало просвітництво, заснування кооперативів, поширення в селі кращих господарських практик, організація садочка для передшкільної дітвори, відновлення чи заснування читалень, реалізація програми тверезості (пияцтво серед селян було дуже поширеним явищем), та, звичайно, духовна опіка над селянами»²². Сьогодні цей запит існує. Активні священники шукають можливості розвиватися, щоб краще послужити своїй Церкві, своїм вірним та своєму народові. Наприклад, вже не один рік триває проєкт «МАПа»

---

²² Софія Опацька, Лайфхаки від Шептицького [Електронний ресурс] / НВ. - 12 листопада 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/opinion/andrey-sheptickiy-istoriya-ta-uroki-dlya-ukrajini-50053054.html> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

(Молодіжний апостолят парафії) Комісії УГКЦ у справах молоді, який є навчальним курсом для священників. Під час навчання і формації на цьому курсі вони отримують сучасні практичні знання про душпастирство молоді та про новітні методи, які можна в ньому застосувати.

10% духовенства УГКЦ прагнуть творити соціальні підприємства і потребують нової системи координат. Відсутність управлінської зрілості, а відтак потреба у рості і виходу на вищий рівень мотивує їх навчатися іншим професіям.

- **Зменшується фінансування від іноземних класичних донорів і виникає потреба у диверсифікації фінансування проєктів**

Напередодні повномасштабної війни Російської Федерації проти України ми вже фіксували тенденцію до зменшення фінансової підтримки з боку іноземних донорських організацій. Вони навіть попереджали про це самостійно. Із початком вторгнення ця ситуація дещо змінилася, адже наші міжнародні партнери добре розуміють сьогодні важливість їхньої всебічної підтримки українського народу та зростання його потреб і запитів з причини руйнувань та нищення не тільки інфраструктури, але й національної економіки загалом.

Проте, цей зовнішній чинник не повинен нас заспокоювати чи навіть заколисувати у впевненості та своєрідній стагнації. Адже основною причиною зменшення допомоги Церквам пострадянського простору, наприклад, з боку благодійних фондів та організацій Німеччини, є процес секуляризації²³, який сьогодні переживають католицькі країни Західної Європи. За прогнозами фахівців, внаслідок секуляризації, у Німеччині через 20 років число вірних зменшиться на 50%. «Європа стає все більш світською у своїх поглядах. Наприклад, опитування Євробарометру ЄС у 2005 році показало, що в його тодішніх 25 державах-членах лише 52% людей вірили в Бога, тоді як 18% категорично відкидали навіть ідею «якоїсь духовної чи життєвої сили». У 2007

---

²³ Секуляризація - звільнення від церковного, духовного впливу (в суспільній і розумовій діяльності, в художній творчості). Секуляризація суспільного життя (пор. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/sekuljaryzacija> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

році Євробарометр виявили, що 46% вважають, що релігія займає занадто важливе місце в суспільстві. У 2010 році, коли їх попросили вибрати до трьох зі списку з дванадцяти «цінностей», люди в Європі поставили релігію на останнє місце: лише 6% вибрали її як важливу до них особисто. І те ж опитування показало, що лише 40% «схильні довіряють» релігійним установам, тоді як 50% схильні не довіряти їм»²⁴. А це дає великий поштовх до переосмислення усієї місійної та господарської діяльності Церкви у Німеччині. Вони думають наперед, як утримувати свої структури та управляти майном. Тому, вже сьогодні анонсують та попереджають про зменшення пожертв. Водночас вони прагнуть надати інструменти для того, щоб ми могли забезпечувати внутрішні потреби Церкви, місійні, соціальні та душпастирські ініціативи самостійно. З огляду на це, виникає потреба переосмислення господарської діяльності нашої Церкви, пошуку та впровадження нових рішень.

Блаженніший Святослав у своїй книзі-інтерв'ю «Діалог лікує рани» із Кшиштофом Томашиком зазначає: «Ми, як християни, мусимо бути сіллю землі, щоб культурі, в якій живемо, надавати смак. Отож, нині секуляризація водночас є і викликом, і великою місією»²⁵. Таким чином, сучасна секуляризація християнських країн Західної Європи спонукає нашу Церкву готуватися до цієї хвилі у нас. Насправді, цієї кризи не варто боятися, адже кожна криза є можливістю для розвитку. Так секуляризація стає для нас стимулом для подальшої суспільної трансформації Української Держави, зокрема через заангажування Церкви у різні сфери, однією із яких є соціальне підприємництво.

1.2. ГЛОБАЛЬНІ ТА ЛОКАЛЬНІ ТРЕНДИ

Варто усвідомлювати, що неможливо відокремити державу, суспільство і Церкву в країні, де більшість населення називають себе віруючими людьми. Носіями суспільних трендів є велика кількість людей, які водночас є представниками

---

²⁴ Pollock D. Secularism in Europe [Електронний ресурс] / David Pollock. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.thinkingabouthumanism.org/secularism/secularism-in-europe/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

²⁵ Блаженніший Святослав, Діалог лікує рани. Інтерв'ю із Кшиштофом Томасіком, Львів: Свічадо 2018. – 176 ст., ст. 162.

громадянського суспільства, політичних партій чи державної влади, займаються різними професіями та заняттями, вивчають різні науки, спілкуються різними мовами. Однак, за допомогою соціології люди намагаються визначити певні тенденції, які дозволяють їм краще розуміти сучасну суспільну ситуацію: чим живе суспільство, що для нього є важливим, як у ньому побудовані взаємовідносини. Вочевидь ці знання також допомагають у веденні бізнесу чи підприємницької діяльності, адже дають розуміння запитів та потенційних клієнтів.

У цьому підрозділі спробуємо проаналізувати певні глобальні тренди, які впливають на розвиток соціального підприємництва у світі, а також локальні, тобто внутрішньо українські.

1.2.1. ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ

- **Розвиток волонтерського руху та активна роль громад – як запит до змін**

Як вже було зазначено вище, в Україні назагал та в Українській Греко-Католицькій Церкві зокрема спостерігається розвиток волонтерського руху та активізація громад. Суспільство має запит до змін. Особливо яскраво це стало видно із початком війни в Україні. Тому для Церкви, яка користується високим рівнем довіри у суспільстві, це чудова нагода об'єднувати навколо себе та започатковувати трансформаційні ініціативи. Діяльність багатьох гуманітарних штабів на парафіях нашої Церкви є підтвердженням ефективності такої співпраці.

До цього також закликав церковну спільноту світлої пам'яті Блаженніший Любомир: «Молодих українців треба плекати в душі справедливості й правди»²⁶. Водночас тенденцію щодо активізації ролі громади можемо спостерігати на рівні

---

²⁶ Чого нас вчив Любомир Гузар? Важливі тези Блаженнішого [Електронний ресурс] / медіахаб «Твоє місто». – Режим доступу до ресурсу: https://tvoemisto.tv/exclusive/lyudy_tvogo_mista_blazhennishyy_lyubomyr_pro_dar_lyubovi_podatky_i_molytvu_za_vorogiv_78119.html (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

запиту змін у суспільстві. Неодноразово в останні період історії України бачимо як громада спонукає владу до змін – Помаранчева революція 2004 року, Революція Гідності 2013-2014 років). Такі ж тенденції спостерігаємо сьогодні і у світі (Революція парасольок у Гонконгу 2014 року, Трояндова революція у Грузії 2003 року, придушена революція у Білорусі 2020 року, Революція у Єгипті 2011 року, тощо).

- **Зміна фокусу у бізнесі**

Сьогодні основною метою бізнесу все частіше стає не прибуток, а творення цінності. Можна зробити припущення, що у скорому часі всі підприємства стануть соціальними підприємствами, адже саме у них робиться акцент на цінностях.

«По своїй суті соціальне підприємництво балансує між комерційною та неприбутковою діяльністю. Тобто, щоб бути соціальним підприємством, потрібна бізнес-модель, а також певна вимірювана соціальна (або екологічна) цінність. Ця тема є ідеальною для тих, кому складно визначитися, за кого грати: за добрі справи чи за гроші. На щастя, такий вибір не є обов'язковим, оскільки армія соціальних підприємців показує, що цей гібридний підхід працює. Також це працює і в Україні, оскільки є такі, як Urban Space 100 (та 500), «Горіховий Дім», «Манівці», «Ясна Річ», «ІнваФішки», Good Bread from Good People, Woodluck, «Третя після опівночі» та багато інших. Ці підприємства існують, щоб вирішувати спільні для багатьох проблеми, але роблять вони це бізнесовими методами, заробляючи гроші»²⁷, - стверджує контриб'ютор «Forbes» Артем Корнецький.

У той же час, Церква – чи не єдина структура, цінність якої є чітко зрозумілою і окресленою. Саме Церква на сьогодні є найбільшою структурою, яка є носієм цінностей. Чому Церква є фундаментальна? Бо вона стоїть на незмінних моральних цінностях. І ці незмінні цінності стоять на сторожі

---

²⁷ Артем Корнецький, Бізнесу не обов'язково обирати: приносити користь чи заробляти гроші. Майбутнє за соціальним підприємництвом [Електронний ресурс] / Forbes. - 6 липня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/business/biznesu-ne-obyazatelno-vybirat-prinosit-polzu-ili-zarabatyvat-dengi-budushchee-zasotsialnym-predprinimatelstvom-06072021-1957#:~:text=> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

Церкви уже впродовж двох тисяч років. Християнство як релігія та визначений світогляд вплинуло на розвиток усієї цивілізованої Європи та Київської Русі у її складі. Тому тяглість до ціннісної парадигми ведення бізнесу закладена у нашому генетичному коді.

І сьогодні суспільство очікує, щоб у кожному бізнесі була цінність. Ми як Церква хочемо цими загальнолюдськими цінностями ділитися.

- **Потреба у співпраці та творенні мережі**

Кожен проєкт має викликати резонанс у суспільстві у вигляді певної зміни. Життєвий досвід кожного із нас та історії успіху великих бізнес-компаній демонструють ефективність співпраці задля спільного добра. У світі, зокрема у сфері підприємницької діяльності, стає популярним т. зв. екосистемне мислення. Цей підхід означає створення мережі стійких взаємозв'язків між різними учасниками екосистеми. Їх об'єднує спільне бачення подальшого розвитку та мети. Усі учасники важливі та цінні. Вони ефективно виконують своє призначення. Це передбачає своєрідну децентралізацію усередині екосистеми. «Хочете малого успіху? Розвиньте мікроскопічну мережу – 10-20 осіб. Хочете великого успіху? Розвиньте мережу на 100-200 осіб. Хочете домогтись проривного вкладу в свою спільноту? Розбудуйте мережу на 500-1000 осіб. Соліст не міняє дійсності. Відокремленість не міняє дійсності. На це потрібно команду, та неймовірно обширну мережу. Ця праця неймовірно тяжка. І неймовірно потрібна»²⁸, - стверджує бізнес-футуролог Адріан Сливоцький.

Церква по своїй природі має цей єднальний характер, адже поєднує в одній спільноті вірних цілковито відмінних та унікальних людей. Недарма апостол Павло у своїх посланнях, які знаходимо у Біблії, порівнює спільноту вірних із людським організмом, у якому кожен окремий орган, не зважаючи на відмінності, належно виконує свої функції заради життєдіяльності усього організму. Це ж порівняння згодом у своїх працях використає праведний

---

²⁸ Адріан Сливоцький про 12 заповідей успіху та одного учителя [Електронний ресурс] / Український католицький університет. - 17 вересня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ucu.edu.ua/news/adrian-slyvotskyj-pro-12-zapovidej-uspihu-ta-odnogo-uchytelya/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

митрополит Андрей Шептицький задля заохочення вірних до творення кооперативів. «Давайте молоді таку просвіту, що навчила би їх не лише теорії, а й практики життя. Учíte їх жити. Звертайте їхнє бажання й охоту до того, що є підставою багатства й народної сили... Нехай майбутні покоління візьмуть у свої руки торгівлю і промисел... Не те суспільство щасливе й багате, яке має численних теоретиків, а те, яке в кожному напрямі є самодостатнім. Виробляйте в молоді самодостатність, індивідуальність, учíte їх розраховувати більше на себе, ніж на інших, не оглядаючись на поміч уряду і краю, а власною ініціативою дороблятися самостійного буття»²⁹, — казав митрополит.

Сьогодні Церква має можливість отримати гранти на добру справу. Часто жертводавець чи благодійник зацікавлений у такому інтегральному підході. Прикладом такого мережевого служіння є Благодійний фонд «Карітас України», які реалізують великі спільні проєкти локально за посередництвом парафіяльних спільнот та осередків.

• Популізм

Ще одним трендом сучасності є популістський підхід (популізм³⁰) до здійснення як політичної, так і економічної діяльності. Його поширеність криється у легкості сприйняття більшістю населення. Водночас популізм швидко поширюється через соціальні мережі. Адже не потребує зусиль від споживача. У контексті трансформації українського суспільства потрібно змінювати такий спосіб мислення. «Не потоком шумних і галасливих фраз, а тихою, невтомною працею любіть Україну!» - підкреслює митрополит Андрей Шептицький.

Водночас варто усвідомлювати, що боротися із популізмом потрібно через освіту та виховання. «Ми дуже часто пов'язуємо популізм із пенсіонерами, а загроза йде від молоді. Чому? Бо вони не бачать себе в цьому світі. Покоління —

²⁹ Митрополит Андрей Шептицький, Християнська робота, Пастирські послання, Львів: Априорі 2015-2022. – т. I, ст. 13.

³⁰ «ПОПУЛІЗМ, -у, ч. Спосіб ведення політичної боротьби, що базується на крайньому спрощенні своєї політичної програми, зведенні її до вимог негайної, очевидної для всіх вигоди; дії політика, які розраховані на популярність у простих людей. // Форма маніпуляції громадською думкою шляхом необґрунтованих обіцянок, висування демагогічних гасел і т.п.; політична риторика» (Популізм [Електронний ресурс] / Портал української мови та культури «Словник.ua». – Режим доступу до ресурсу: <https://slovnnyk.ua/index.php?swrd=%> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

це зсув сам по собі, його формує група, яка його «солить», додає йому «смаку». Якщо немає альтернативи, то це роблять популісти, що вміють користуватися моментом. Наше завдання – допомогти молоді додати цього смаку. А тому потрібно працювати з довготривалими проєктами...»³¹ – таку думку висловив історик Ярослав Грицак. Особливо важливою ця боротьба із популізмом буде у післявоєнний час відбудови нашої держави, до якого потрібно приготуватися вже сьогодні.

- **Секуляризація**

Секуляризаційні процеси поширюються до нас із країн Західної Європи. І хоч ми ще не вповні відчуваємо їх наслідків, вони вже торкнулися України.

«Держава є такою, якою є її люди. То ж духовний стан нашої держави визначається духовним станом українського суспільства і кожної людини зокрема, яка це суспільство творить. Історично і культурно Україна без сумніву є християнською державою, оскільки її духовний світ глибоко просякнтий християнськими цінностями гідності людини, свободи, відповідальності. Проте, християнство — це не просто набір цінностей, які виявляються чи залишають відбиток в культурі того чи іншого народу; християнство — це передовсім новий спосіб буття, який об’являє Богочоловік Ісус Христос і який покликана явити світові кожна віруюча людина, таїнственно з’єднана з Христом від моменту свого Хрещення. Тому християнський характер країни повинен утверджуватися і виявлятися в кожному поколінні народу знову і знову»³².

Молодь сьогодні прагне бачити Церкву, яка є близькою та сучасною, яка не боїться наблизитися до людей та увійти зі своїми пропозиціями у сучасну культуру. Адже пропозиції Церкви закорінені у вічності, тому вони не підвладні історичним змінам чи модним культурним тенденціям. Ми покликані вивчати та

---

³¹ Бізнес CREDO: на шляху від популізму до справжніх змін [Електронний ресурс] / Львівська бізнес-школа УКУ. – Режим доступу до ресурсу: <https://lvbs.com.ua/news/biznes-credo-na-shlyahu-vid-populizmu-do-spravzhnih-zmin/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

³² Владика Богдан Дзюрах: довершити якісний перехід від чисто декларативної віри до нового преображеного Божого буття у родинах та суспільстві [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 23 вересня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-bogdan-dzyurah-dovershyty-yakisnyy-perehid-vid-chysto-deklaratyvnoy-viry-do-novogo-preobrazhennogo-bozhogo-buttya-u-rodynah-ta-suspilstvi-4052/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

використовувати досвід країн Західної Європи та витворювати власні відповіді на ці виклики.

- **Пошук стабільності в Церкві**

Однією із характеристик сучасного світу є плинність. Світ є дуже мінливим, неспокійним, нестабільним, що зумовлює пошук опор, певності та вічних цінностей. Руїнацію своїх власних опор буття ми водночас відчули із початком повномасштабної війни. В один момент ми втратили відчуття безпеки, відчули себе безпорадними та безсилим, позбавленими певності. Такими є наслідки будь-якої війни.

Стабільність – це глобальний тренд. Людина потребує, щоб у її житті був стержень, щоб життя було наповнене змістом. Для багатьох людей саме Євангельські правди, які проповідує Церква, стають тим стержнем та життєвими принципами, які дозволяють реалізовувати власну людяність.

«Етику часто розглядають як «щось, чого не можемо дозволити собі в бізнесі». І це просто сором. Тим паче, що на ділі етика є потужним чинником конкурентної переваги. Довіра людей – безцінна»³³. І сьогодні ця довіра є у Церкви.

- **Церква стає більш відкритою до життя громади**

«В Україні розвивається громадянське суспільство, яке будує мережеві зв'язки. Беручись за спільну справу захисту і розбудови країни українці, які належать до різних релігій і конфесій, створюють позаконфесійні або міжконфесійні об'єднання [...]. Українське суспільство, яке поступово виходить з радянського тоталітарного минулого і намагається будувати демократичну країну, прагне і вимагає більшої свободи, відкритості, плюральності і толерантності, в тому числі і від релігійних спільнот»³⁴.

Цей суспільний запит спонукає парафії ставати більш відкритими на місцевому рівні. Це не залежить від їхнього віровизнання чи конфесійної

---

³³ Сливоцький А. Давид перемагає / Адріан Сливоцький, Львів: Видавництво Українського католицького університету 2019. - ст. 270.

³⁴ Георгій Коваленко, Відкрите Православ'я – це... [Електронний ресурс] / блог Георгія Коваленка. - 14 вересня 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://kovalenkogeorge.blogspot.com/2018/09/blog-post.html> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

приналежності. Відтак ця відкритість розпочинає бути рушієм змін та суспільних трансформацій. Прикладом такої діяльності Церкви є табори для дітей, духовна опіка військовослужбовців, медичне капеланство, центри опіки сиріт, заснування катехитичних шкіл та просторів для молоді і т.д.

Свою відкритість до світу Церква також позиціонує у медійному просторі та через присутність священнослужителів у соцмережах. Прикладом такої діяльності може бути проєкт «Відкрита Церква»³⁵.

1.2.2. ЛОКАЛЬНІ ТРЕНДИ

- **Актуалізація волонтерського руху в часі політичних змін в Україні, самоорганізація людей навколо ідеї/бажання служити/бути корисним для інших**

Часи великих криз є нагодою для переосмислення реальності. У кожній парафії УГКЦ існують різні церковні організації та спільноти, однією із складових діяльності яких є волонтерське служіння. Наприклад, євангелізаційна спільнота «Виноградник», товариство студентів католиків «Обнова», чоловіча організація «Лицарі Колумба», «Українська молодь Христові» та інші. Усі вони є волонтерськими об'єднаннями і шукають можливостей задля кращого служіння іншим, особливо тим, хто в потребі, та цілому суспільству загалом.

Реагуючи на збільшення бідності серед українського народу, спричинене пандемією Covid-19, Синод Єпископів УГКЦ у 2020 році звернувся до духовенства та вірних із посланням «Залишиться вам одне – те, що ви дали вбогому!»³⁶ та проханням про створення при парафіяльних спільнотах Куточків соціального служіння. Ці осередки мають складатися із банку продуктів тривалого зберігання, складу вживаного одягу та інших речей, які наповнюються

³⁵ «Відкрита Церква» - це інтерактивний проєкт «Живого телебачення», у межах якого порушуються важливі для суспільства теми та виклики, на які Блаженніший Святослав чи інші запрошені та компетентні гості шукають адекватні відповіді.

³⁶ Синод Єпископів УГКЦ, Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2020 року «Залишиться вам одне – те, що ви дали вбогому!» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 30 жовтня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/poslannya-synodu-pyskopiv-ukraynskoj-greko-katolytskoy-tserkvy-2020-roku-do-duhovenstva-monashestva-i-myryan-4340/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

вірними, а потім роздаються для потребувачих членів громади. Проте, вже у скорому часі відповідь на ковідну кризу перетворилася у відповідь на гуманітарну кризу, спричинену війною. Саме ці парафіяльні волонтерські осередки сьогодні стали гуманітарними штабами для підтримки військовослужбовців та їхніх родин, внутрішньо переміщених осіб та усіх потребувачих та постраждалих.

- **Самоідентифікація УГКЦ як державотворча Церкви та продовження справи Митрополита Шептицького в сучасних умовах**

Найбільше про державотворчу роль Церкви говорив митрополит Андрей Шептицький. Церква приймає участь у побудові держави як інституція громадянського суспільства. Виконуючи свою соціальну та просвітницьку функцію як *Mater et magistra* (Матір і Вчителька) у своєму сегменті, у зоні своєї відповідальності Церква творить спільноти, зріле громадянське суспільство, що водночас є основою зрілої держави.

«Нам важливо вшановувати пам'ять Митрополита Андрея Шептицького. Пам'ятати про нього, використовувати і озвучувати його ідеї. Тоді і Церква переконається в тому, що він потрібний суспільству. Це є людина, яка преображає суспільство у позитивний бік. Це якраз і є функціях святих. Це вони допомагають народові стати кращим»³⁷.

- **Дослідження, наукові праці, книги для широкого загалу про Митрополита Шептицького**

Постать митрополита Андрея Шептицького та його пасторальна та громадська діяльність сьогодні є об'єктом наукових досліджень. Впродовж останніх років вийшли друком численні видання його творів та аналіз його діяльності.

«Митрополит Андрей Шептицький маловідомий на світовій арені. Він був людиною глибокої віри, автентичної любови до ближнього, озброєний моральним компасом та етичною підосною. І понад усе він мислив незалежно

---

³⁷ Мирослав Маринович: «Митрополит Андрей Шептицький є фантастичним прикладом місіонера українського народу» [Електронний ресурс] / релігійний інтернет-ресурс «Духовна велич Львова». - 29 липня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://velychlviv.com/myroslav-marynovych-mytopolyt-andrej-sheptytskyj-ye-fantastychnym-prykladom-misionera-ukrayinskogo-narodu/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

та проти течії»³⁸, - зазначає мислитель Адріан Сливоцький. Його непересічна особистість та феноменальні думки та погляди не тільки у ділянці богослов'я, але й в економічно-соціальной площині, що, за словами багатьох дослідників його спадщини, випереджали його епоху, спонукали до перевідкриття митрополита Андрея Шептицького у теперішньому часі.

- **Розвиток церковних благодійних фондів (Карітас, Лицарі Колумба, інші) та створення ними соціальних підприємств**

Сьогодні Церква, здійснюючи соціальне служіння інтегрально, піклуючись не лише про душу, але й про тіло людини та її базові фізичні потреби, сама виступає творцем благодійних фондів. Людина — це є духовне і матеріальне створіння. Наше тілесне єство у цей період війни може отримати різні зранення; тілесне потребує їжі і пиття, даху над головою та безпечного простору. Із настанням нової фази війни ми сьогодні зустрічаємося з великим числом внутрішньо переселених осіб, з воїнами нашої країни, які потребують помешкань, харчів, які потребують підтримки, прийняття. Це служіння завжди було у Церкві, бо Церква мала окремі інституції, які здійснювали соціальне служіння чи т. зв. *дияконію*. Одним із утворених Українською Греко-Католицькою Церквою благодійних фондів став «Карітас», що існує на різних структурних рівнях УГКЦ: від парафіяльного і до загальноцерковного, а відтак – до міжнародного.

«Передумовою впорядкованого служіння спільноти часто виступає певна організація. В Україні на національному та єпархіяльному рівнях добре розвинулася діяльність «Карітасу», організації, яка діє під патронатом і за сприяння церковної ієрархії та яка своїм послідовним свідченням віри й реальним задоволенням потреб нужденних заслужено здобула повагу й довіру не тільки серед вірних Церкви, а й серед багатьох інших громадян»³⁹.

³⁸ Адріан Сливоцький, Чому можуть навчитися підприємці у митрополита Андрея Шептицького? [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 11 квітня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/adrian-slyvotskyi-chomu-mozhut-navchytysya-pidprymtsi-u-mytropolita-andreya-sheptytskogo-5681/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

³⁹ Синод Єпископів УГКЦ, Посинодальне послання ««Служіння ближньому — дияконія — в житті УГКЦ» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 27 жовтня 2016 року. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/posynodalne-poslannya-synodu-pyskopiv-ugkts-2016-roku-sluzhinnya-blyznomu-dyakoniyi-v-zhytti-ugkts-160/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

- **Донори змінюють стратегії фінансування**

Донори сьогодні хочуть бути причетними до спільної місії. Вони хочуть інвестувати у розвиток громад і лідерів, через участь останніх у різних тренінгах та семінарах. На сьогодні освіта є великою цінністю. І жертводавці це розуміють та плекають. Саме тому сьогодні більшість соціальних проєктів та ініціатив розпочинаються із навчання. Після цього вже здійснюється підтримка різних соціальних ініціатив.

РОЗДІЛ II.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УГКЦ

Соціальне служіння Церкви – це найкраще свідчення та проповідь у теперішньому часі. Папа Павло VI ще у 1974 році чітко зазначив про те, що «сучасна людина охочіше слухає свідків, ніж вчителів, або, якщо і слухає вчителів, то лиш тому, що вони є свідками»⁴⁰. А що може краще промовляти до серця людини як не діяльна любов? Таким чином, соціально-економічне служіння Церкви не є додатком чи тимчасовою реакцією на загрозові обставини, але справжнім сповненням своєї місії церковною спільнотою, яка впливає з її природи. Саме тому одним із центральних елементів минулої стратегії УГКЦ до 2020 року «Жива парафія – місце зустрічі із живим Христом»⁴¹ була дияконія або служіння ближньому. Ба більше, саме цей елемент минулої стратегії був перенесений у теперішню «Надія, до якої нас кличе Господь»⁴².

Одним із проявів соціальної відповідальності не тільки Церкви, але й суспільства сьогодні є соціальне підприємництво. Сьогодні цей вид підприємництва у світі переживає розквіт, тобто вважається трендовим. Про соціальноорієнтований бізнес зараз говорять провідні економісти світу. Більше того, про важливість благодійності стверджують на рівні міжнародних організацій та конференцій. Про розвиток соціального підприємництва та успішні випадки можна прочитати у багатьох засобах комунікації. Тому у цьому підрозділі спробуємо проаналізувати ставлення Української Греко-Католицької Церкви до соціального підприємництва на основі вже цитованого раніше

---

⁴⁰ Папа Павло VI, Промова під час аудієнції в Папській раді у справах мирян, 2 жовтня 1974 року [Електронний ресурс] / La Santa Sede. – Режим доступу до ресурсу: https://www.vatican.va/content/paul-vi/fr/audiences/1974/documents/hf_p-vi_aud_19741002.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁴¹ Блаженніший Святослав, Пастирський лист «Жива парафія – місце зустрічі із живим Христом», 2 грудня 2011 року [Електронний ресурс] / Патріарша катехитична комісія УГКЦ. – Режим доступу до режиму: <https://ct.ugcc.ua/catechism/catechism-doc/oficijni-dokumenty/zvernennya-i-poslannya-glavy-ugkc/23353> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁴² Синод Єпископів УГКЦ, Посинопальне послання «Надія, до якої нас кличе Господь», 29 жовтня 2021 року [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/nadiya-do-yakoy-nas-klyche-gospod-posynodalne-poslannya-synodu-pyskopiv-ugkts-2021-7200/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

дослідження «Research on community needs for social entrepreneurship development».

2.1. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВИД СЛУЖІННЯ

Соціальне підприємництво – це тип побудови бізнесу та підприємницької діяльності, що ставить у центр не прибуток, але задоволення потреб людини. Водночас це реалізація на практиці християнського ставлення до багатства, де гроші є лише інструментарієм. Безперечно, важливим та потрібним. Проте, соціально орієнтований підприємець не замикається в егоїстичних рамках власного збагачення, але відкривається на зустріч потребуєчим. Він намагається вибудувати таку бізнес-модель, яка би творила простір взаємодопомоги. Відкритість, взаємодопомога та прибуток – «три кити» соціального підприємництва, які повинні слідувати саме у такій послідовності.

Для українського бізнесу поняття соціального підприємництва доволі часто залишається новим і дещо не зрозумілим. На противагу європейському, який давно знайомий з таким видом підприємницької діяльності. Історичним центром соціальної кооперації та підприємництва вважається Італійська Республіка, де різні форми такого бізнесу закріплені на законодавчому рівні. А, до прикладу, у Великобританії нараховується понад 50 тис. соціальних підприємств. Наша держава лише відкриває для себе такий спосіб ведення бізнесу. На жаль, ми ще не володіємо достатньою законодавчою базою та загальним усвідомленням користі цього виду відносин. Безперечно, це пригальмовує його розвиток.

Однак, цей тип підприємницької діяльності не є новим для України. Як свідчить провідний економіст та бізнес-футуролог, а також бізнес-консультант Nike, Hyundai, Microsoft, Samsung, IBM і Boeing Адріан Сливоцький, «такий тип відносини ви могли побачити у підходах митрополита Андрея Шептицького, який був Главою Української Греко-Католицької Церкви у Галичині з 1901 по 1944 рр. У фокусі діяльності Шептицького завжди була людина та її гідність.

Ваші покупці, робітники, партнери – не просто цілі чи активи, це, перш за все, люди. Етика в бізнесі є найбільшою гарантією, яка допоможе побудувати здорову команду, здорову організацію і здоровий бізнес»⁴³.

Таким чином, соціально-економічна стратегія Церкви сьогодні – це не тільки про управління матеріальними ресурсами чи фінансами, але насамперед про управління дарами. Тому тут йдеться не лише про певні фінансові потоки, але й про здібності та вміння людей, інвестиції часу та уваги, здійснення інтегрального підходу до особи, який не обмежується лише її фізіологічними потребами. Це потребує залучення кваліфікованих та зрілих осіб, які є здатними на співчуття, емпатію та християнське милосердя. А це, у свою чергу, вимагає співпраці із багатьма секторами громадського життя, зокрема із волонтерами. За словами Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава, саме у людських стосунках у посткоронавірусному світі знаходиться Церква. «Тож людські стосунки – це особливий вимір, – вважає Предстоятель УГКЦ, – де Церква себе по-особливому проявляє. Бо Церква – це спільнота. Спільність людей, які спілкуються між собою. Зміст церковного буття – скликати людей бути разом. Ми є солідарними, особливо коли потрібно фізично допомогти»⁴⁴.

Очевидно, що у центрі соціально-економічної стратегії Церкви повинна стояти конкретна особа. Це людина зі своїми радощами, здобутками та сильними сторонами, але водночас – зі своїми зраненнями, потребами та труднощами. Це не просто об'єкт для здійснення благодійності чи жертва певних обставин життя, але рівноправний суб'єкт, який також нас збагачує. Саме тому й відносини із цією людиною не повинні вести до узалежнення чи приниження, але до істинної діяльної любові у свободі, до своєрідних стосунків «win-win». А це, у свою чергу, потребує спілкування, вміння слухати та мудрості. Особливо сьогодні Церкві

---

⁴³ Адріан Сливоцький, Етика в бізнесі [Електронний ресурс] / The Ukrainians. - 15 квітня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁴⁴ Глава УГКЦ про Церкву сьогодні: «Церква у посткоронавірусному світі бачить своє місце у людських стосунках» [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 26 червня 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/video/glava_ugkts_pro_tserkvu_sogodn%D1%96_tserkva_u_postkoronav%D1%96rusnomu_sv%D1%96t%D1%96_bachit_svoie_m%D1%96stse_u_lyudskih_stosunkah_90119.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

варто звернути увагу на людей відкинутих, маргіналізованих та зраних як душевно, так і фізично.

У таких обставинах при парафіяльних спільнотах нашої Церкви все більших обертів набирає соціальне підприємництво. Здається, що це саме той шлях, який відкриває Церкву для майбутнього. Адже соціальне підприємництво чи надання церковною спільнотою певних соціальних послуг – це не тільки спосіб отримання матеріального прибутку, що також важливо у теперішніх обставинах, але й нагода для залучення нових людей, підтримка потребуючих членів парафії та розвиток Богом даних талантів. Також це інструмент для виходу Церкви назовні та налагодження контакту із сучасним суспільством. Мабуть, вже прийшов час для запуску соціальних проєктів не тільки на парафіяльному, але й на загальноцерковному рівні.

2.2. ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УГКЦ

Реалізоване у межах загального проєкту “Development of the local communities and leaders through social entrepreneurship” та його 1-го етапу “Research on community needs for social entrepreneurship development” вже згадане дослідження дає нам можливість говорити про потенціал соціального підприємництва серед духовенства в Українській Греко-Католицькій Церкві. Варто відразу зазначити, що це дослідження здійснювалося ще до повномасштабної війни нашої держави із Російською Федерацією. Адже, як би це парадоксально не звучало, війна дала могутній поштовх багатьом парафіяльним спільнотам для здійснення благодійності та започаткування різних соціальних ініціатив, у тому числі й соціальних підприємств. Тому це дослідження не бере до уваги тих випадків, які були реалізовані від початку війни.

Загальна кількість людей, які були в різний спосіб охоплені дослідженням, сягає більше 200 священників з різних регіонів України. Таким чином, можна вважати, що була охоплена вибірка до 10% священників УГКЦ в Україні. Всіх охоплених осіб можна розділити на кілька груп:

- активні противники будь-яких підприємницьких ініціатив в Церкві (до 5%);
- пасивні противники того, що "Церква буде заробляти гроші" (30-40%);
- зацікавлені священники без значного досвіду виконання проєктів (30-40%);
- зацікавлені священники з незначним досвідом виконання соціальних проєктів (10-15%);
- активні священники з суттєвим досвідом виконання різноманітних соціальних проєктів та ініціатив (до 5%).

Беручи до уваги тему нашого наукового дослідження, нас насамперед цікавлять дві останні категорії, тобто вже існуючий досвід соціальних підприємств у межах Української Греко-Католицької Церкви та основні чинники їхньої успішності.

У межах цього дослідження командою проєкту було відвідано декілька локацій та активних учасників, які достатньо давно та успішно займаються соціальним підприємництвом. Це були як священники на парафіях, сестри в монастирях, так і представники Благодійного фонду «Карітас» в різних місцях нашої держави. Серед успішних кейсів можна виділити:

- повноцінний дитячий садочок при парафії;
- вирощування грибів, салатів, лохини при монастирі;
- виробництво натурального яблучного соку;
- дитячі гуртки при парафії;
- майстерні для хлопців та дівчат при Карітасі;
- готель під управлінням Церкви;
- діагностично-лікувальний центр;
- трапезна та конференц-зал при парафії;
- виробництво напівфабрикатів їжі;
- повноцінне сільсько-господарське підприємство...

Рис. 2.1. Галузі соціальних проектів в УГКЦ

2.2.1. Фактори успіху соціальних підприємств

Аналізуючи успішний досвід соціального підприємництва під егідою Церкви, можна зробити кілька висновків про фактори успіху, які надалі описані не в порядку пріоритетності.

1. Повне сприяння від локального керівництва.
2. Активна позиція менеджера.
3. Наявність активів.
4. Стала бізнес-модель.

Спробуємо їх коротко окреслити, щоб чітко розуміти, про що йдеться і як цього можна досягти у сучасних умовах.

- **Повне сприяння керівництва**

Ми вже зазначали про те, що Церква має ієрархічну модель побудови стосунків. Очевидно, що така модель передбачає наявність керівництва чи проводу, яке у Церкві здійснюється єпископом, у монастирях – ігуменою/ігуменею, а на парафіях – парохом чи настоятелем. Тому ефективний розвиток соціального

підприємництва у тих чи інших локаціях потребує злагодженої співпраці. Необхідно відзначити, що при всебічній підтримці єпископа, активні священники отримують більше можливостей запустити підприємство. Зрозуміло, що не всі спроби запуску стають успішними, але наявність підтримки мотивує та підштовхує до нових спроб, які, в результаті, розвиваються в сталі підприємства.

Прикладами активної підтримки можна назвати багатопрофільний холдинг, який об'єднує кілька підприємств в Зарваниці (Тернопільсько-Зборівська єпархія), в Івано-Франківську (Івано-Франківська архієпархія), окремі великі парафії Львівської архієпархії. Також тут можна згадати про багатопрофільне соціальне підприємство Згромадження Сестер Пресвятої Родини у с. Гошів (Івано-Франківська область).

Водночас можна відзначити, що при відсутності активної підтримки з боку єпископів, кількість активних підприємств значно зменшується. Отож, для успішного поширення соціального підприємництва серед всієї Церкви місцеві ієрархи мають підтримувати активних священників.

- **Активна позиція менеджера**

За кожною історією успішного підприємства стоїть певна людина. Саме її активність, креативність, самопожертва та посвята забезпечують втілення ідеї у вигляді соціального підприємства. Саме тому неможливо собі уявити успішне підприємство без активного лідера.

Цим підходом у свій час також керувався праведний митрополит Андрей Шептицький, описуючи першочергові обов'язки душпастиря, у яких душпастирська праця тісно перепліталася із господарсько-адміністративною: «Реалізація програми тверезості, просвічення людей, оздоровлення читальні, заснування кооперативів, побільшення фреквенції [відвідуваності] в церкві, зростання кількості людей, що частіше причащаються, садок для передшкільної дітвори, уникнення [судового] процесу між сусідами, примирення завзятих ворогів, поширення добрих книжок, поширення у селі ліпших господарських

практик, поширення практик гігієнічного життя, сходини вечорами у будинку-читальні або будова народного дому»⁴⁵.

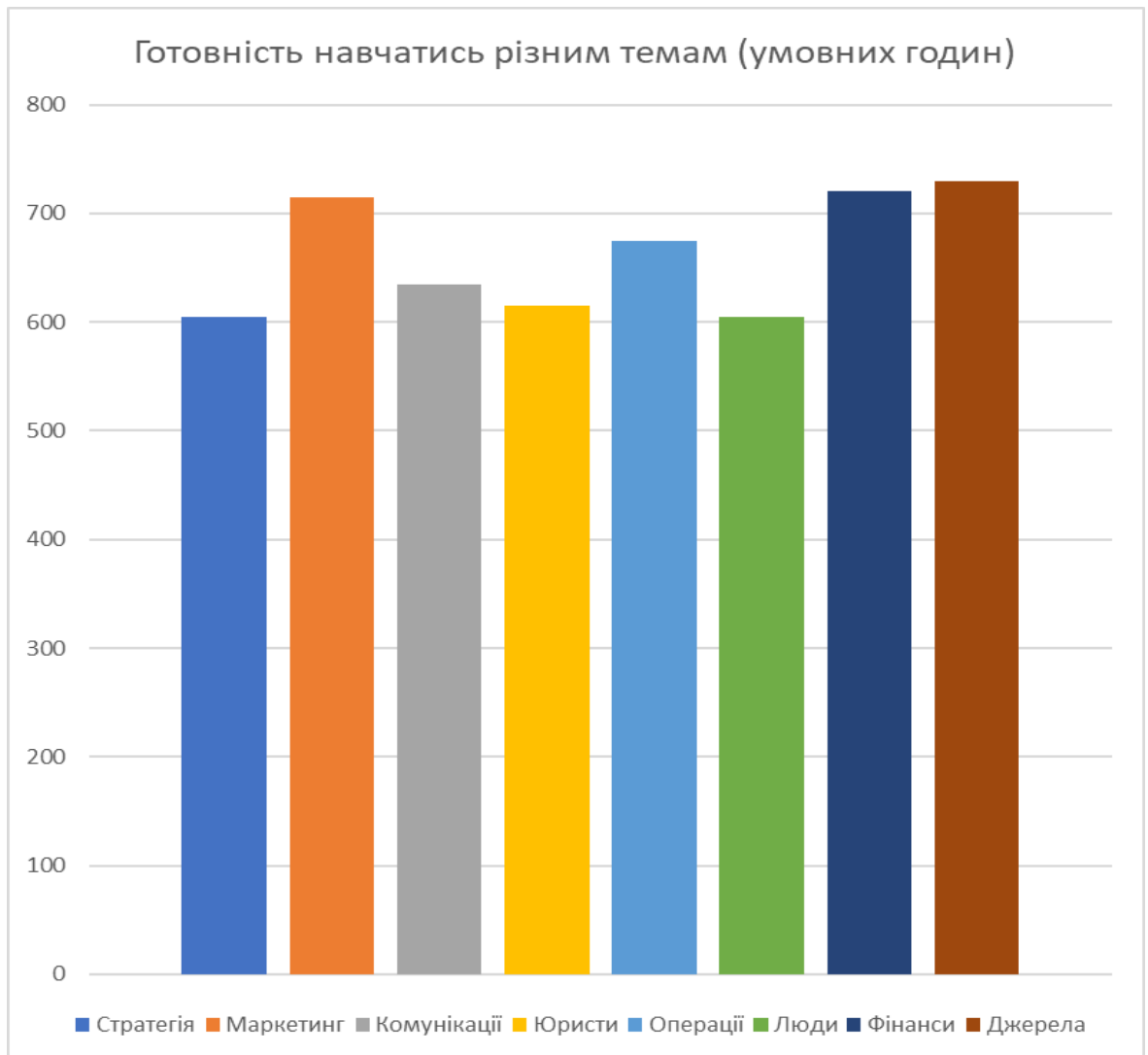

Рис. 2.2. Запит на тематики у межах розвитку соціального підприємництва

⁴⁵ Митрополит Андрей Шептицький, Документи і матеріали 1899-1944. Львів: видавництво «АРТОС»: т. 2 Пастирські послання 1918-1939 рр. 2009, с. 173-174.

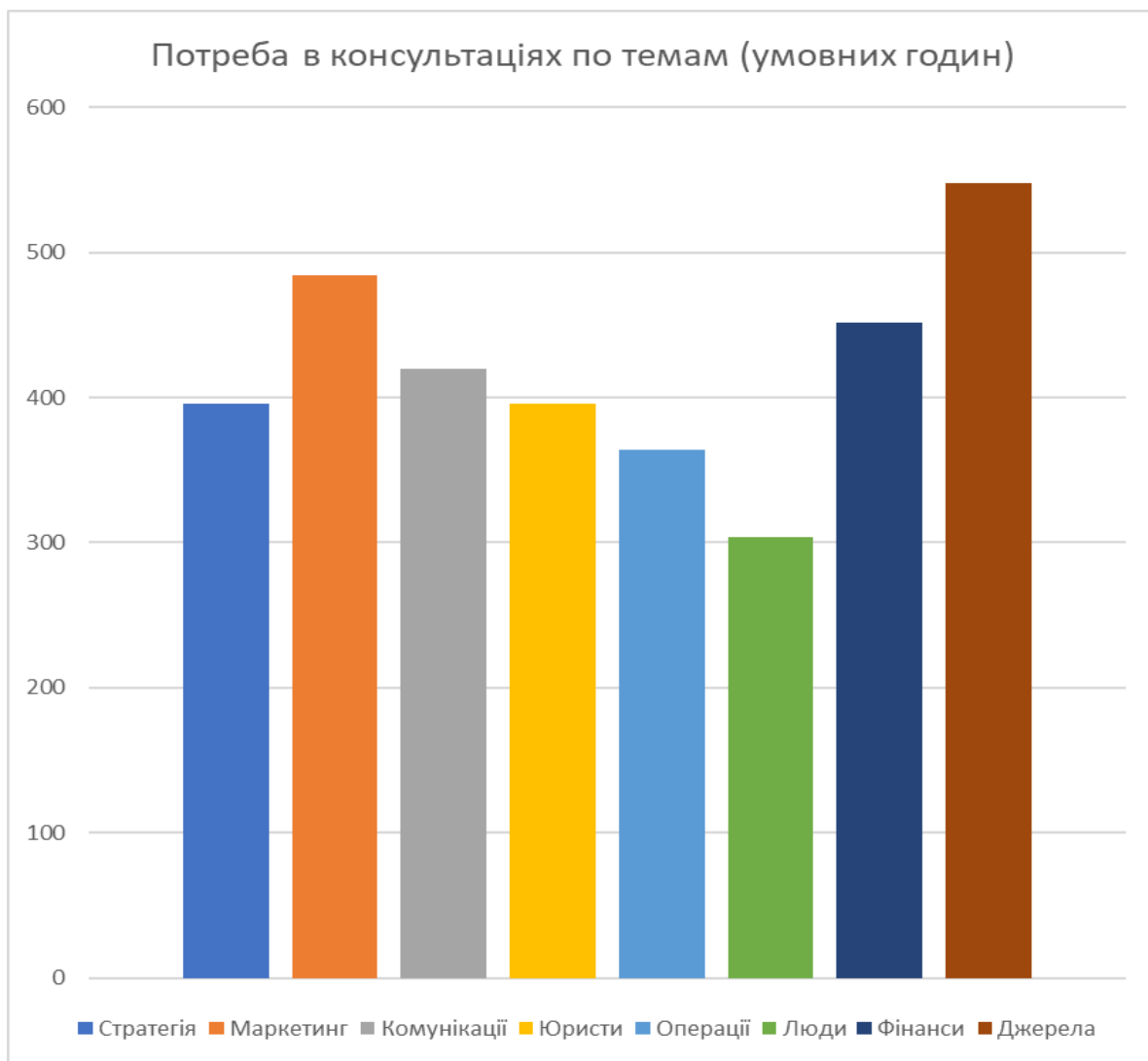

Рис. 2.3. Запит на тематику консультацій від духовенства УГКЦ

Таким чином, це вимагає від церковної спільноти безперервного виховання та навчання священників не лише у галузі богослов'я, але як провідників та суспільних лідерів, здатних проявити себе у різних сферах життя. Водночас це передбачає від духовних провідників розпізнання дарів та управління ними. Адже не кожен священник здатен запустити соціальне підприємство. Тому тут потрібно брати до уваги здібності й таланти конкретної особи.

- **Наявність активів**

Більшість успішних кейсів, які були розглянуті у межах дослідження, стосуються ситуацій, коли активний священник має в розпорядженні певні активи. Значні інвестиції в успішних кейсах робляться виключно на рівні єпархії в бізнеси, які продемонстрували свою надійність та низьку ризиковість. З іншого боку, велика

кількість успішних підприємств на рівні парафії базується на існуючих активах: найчастіше йдеться про певне приміщення чи специфічне обладнання.

Монастир в Гошеві має приміщення, яке було трансформовано під вирощування грибів за мінімальні інвестиції. Виробництво макаронних виробів було запущене на старому обладнанні, і лише після перших успішних продажів були зроблені інвестиції в сучасне обладнання. Виробництво соків в Коломії базується на наявності приміщення та обладнанні, яке спочатку було подаровано осередку «Карітасу». Лише після успішного запуску виробництва були виконані інвестиції в більш потужне обладнання. Дитячі садочки чи гуртки зазвичай запускаються на базі відремонтованих парафіяльних будинків/церкви, значні інвестиції в будівництво відбуваються лише після успішного запуску з мінімумом ресурсів.

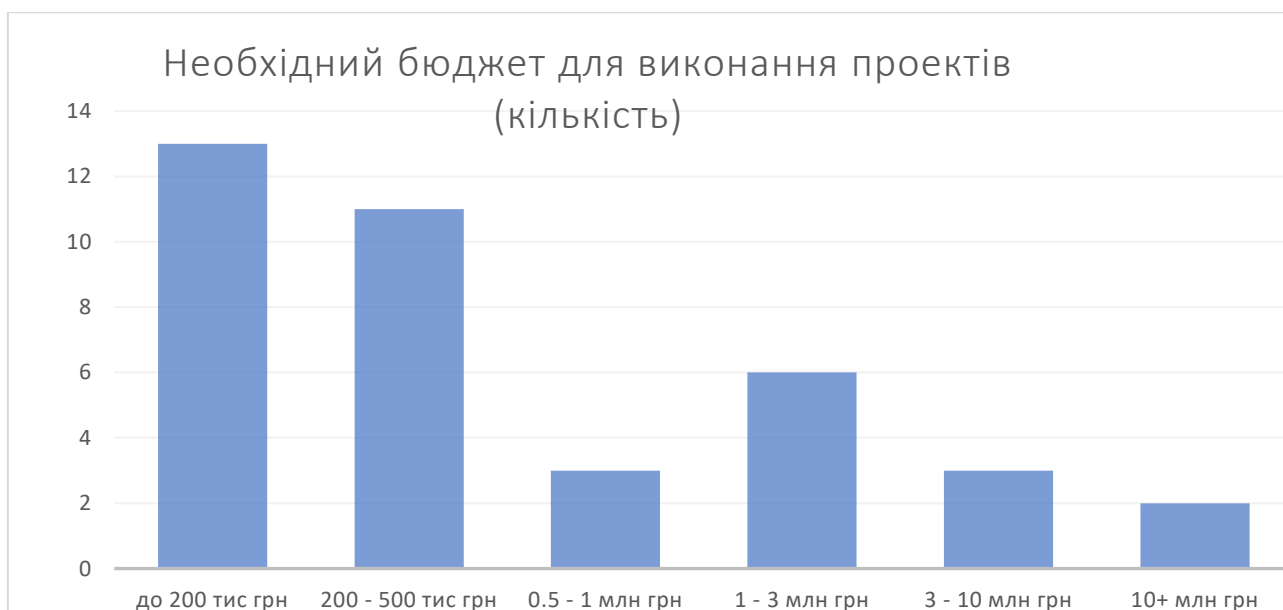

Рис. 2.4. Необхідний бюджет для виконання проектів

Тому можна зробити висновок, що на рівні Церкви підприємства, які потребують значних інвестицій, будуть малочисельними, мають проходити детальний аналіз, опрацювання із залученням зовнішніх консультантів та будуть запускатись лише при наявності досвідченого активного керівника. З іншого боку, у Церкві є зазвичай достатньо велика кількість активів у вигляді нерухомості/землі, які можуть бути використані для запуску невеликих підприємств для отримання додаткового прибутку, а також, найголовніше, для

набуття досвіду активними священниками, яким цікаво розвивати свої навички в цій галузі.

- **Стала бізнес-модель**

Аналіз продемонстрував те, що зазвичай успішні підприємства під егідою Церкви, важко назвати інноваційними чи проривними. Найчастіше, це малоризиковий бізнес, який не є високоприбутковим, проте сформований на задоволенні базових людських потреб: якісна їжа, піклування про дітей, про здоров'я, традиційне сільське господарство, готельний бізнес та інше. Традиційні бізнеси є менш ризиковими, отже можуть бути достатньо легко відтворені в різних географічних регіонах, а також не потребують значних інвестицій в новітні технології, найм та навчання висококваліфікованого персоналу. Крім того, фокус на базових потребах зменшує волатильність бізнесу від зовнішніх факторів, змін кон'юнктури, появи продуктів-замінників у конкурентів. Таке фокусування виглядає достатньо зваженим, природнім та правильним.

2.2.2. Недоліки існуючих соціальних підприємств

Будь-яке дослідження здійснюється не лише заради підкреслення вже знаних чи позитивних сторін. Важливо також у дослідженні враховувати і виявляти певні недоліки, які можна подолати чи уникнути у майбутньому, звернувши на них свою увагу. І нашому дослідженню потенціалу соціального підприємництва в УГКЦ ми це врахували.

- **Інкапсульованість та автономність**

У межах дослідження також стали очевидними потенційні «точки росту» для існуючих підприємств. Перш за все, варто звернути увагу на інкапсульованість кожного підприємства, його автономність. Вертикальний вимір ієрархічності Церкви як структури доволі часто негативно впливає на побудову горизонтальних мереж взаємовідносин. Саме тому при запуску соціального підприємства на парафії варто подбати про налагодження взаємовідносин та контактів.

«Незалежно від того, наскільки вірю у свої здібності і таланти, я нічого сам не осягну. Як створити або увійти в команду товаришів, співробітників, у якій

ми визначимо собі візію, амбіцію, хотіння? Що би ми хотіли досягнути за рік, за два, за десять? І над цим працювати. Це дуже важко — співпраця вимагає не тільки тонкого мислення, а й здібності компромісу. Але без цього вміння працювати з іншими ми далеко не зойдемо»⁴⁶.

Часто успішні кейси залишаються на рівні парафії, при чому люди з сусідніх парафій можуть навіть не здогадуватись про існуючі підприємства поруч з ними. Це дуже часто обмежує зростання підприємств через обмежену кількість клієнтів/продажів, а також не дозволяє об'єднувати підприємства в кластери, що сьогодні є одним з найкращих способів організації зростання невеликих бізнесів. Як приклад, прекрасні соки з Коломиї продаються в ресторанах Тернопільської області, але не подаються в церковному готелі Івано-Франківська. Наявність великого конференц-залу, обладнаного необхідною технікою для проведення конференції на кілька сотень людей у Львові, залишається невідомим для працівників Курії, які регулярно проводять великі семінари. Печериці з монастиря продаються по гуртовим цінам продавцям на ринок «Шувар», але не попадають на кухню «Патріаршого дому».

- **Недостатня інформаційна підтримка**

Водночас сьогодні Церква не володіє повною інформацією про доступні активи, про успішні підприємства, про активних священників та їх ідеї. Це частково впливає із попереднього недоліку. Однак, це також вказує на слабку інформаційну підтримку соціальних підприємств у вигляді різних публікацій у засобах масової інформації. Церква повинна розповідати про успішний досвід благодійності та соціального служіння не заради похвали чи дивідендів, але насамперед заради творення команди однодумців та мотивації інших людей спробувати й себе у тому чи іншому служінні. Водночас це повинно стати частиною проповіді Церкви сьогодні, коли свідчення життям, особистий досвід та практика часто мають більше значення і вагу для сучасних людей.

---

⁴⁶ Адріан Сливоцький: «Завдання бізнесу — робити людей щасливішими...» [Електронний ресурс] / Львівська пошта (№95, вересень 2013). – Режим доступу до ресурсу: <https://www.management.com.ua/interview/int349.html> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

Отож, для збільшення позитивного ефекту від соціальних підприємств у Церкві варто активно розвивати екосистему підтримки окремих бізнесів.

- **Відсутність відповідного законодавства**

До внутрішньо церковних недоліків також додається «проблемне питання» українського законодавства. Адже соціальне підприємництво в Україні досі достатньо не врегульоване у правовому полі. Це породжує різне розуміння того, а чим насправді є соціальне підприємництво. «У спеціалізованій літературі можна зустріти півтора десятка визначень, що таке соціальне підприємництво. Вони представляють цілий спектр думок. Починаючи зі сприйняття соціального підприємництва як певного гібриду між волонтерством та підприємницькою діяльністю або бізнес-рішення соціальних проблем, і закінчуючи сприйняттям соціального підприємництва як особливого способу перерозподілу прибутку, частина якого просто спрямовується на вирішення соціальних чи екологічних проблем (іншими словами, фактично говоримо про соціально відповідальний бізнес). Та, здебільшого сходяться у тому, що для соціального підприємця пріоритетом є формування соціальної цінності, а не зростання приватного капіталу»⁴⁷.

- **Слабка конкурентноспроможність**

У той же час відсутність законодавчого регулювання соціального підприємництва в Україні призводить до нерівних умов та нездорової конкуренції у стосунку до бізнесу. «формування соціальної цінності часто пов'язано із додатковими витратами, що стає фактором зміщення конкуретного балансу на користь звичайних комерційних підприємств. Наприклад, якщо мережа кав'ярень намагається працевлаштовувати ветеранів АТО/ООС, котрі не мають відповідного досвіду, з метою їхньої реінтеграції на ринку праці, то мусить нести додаткові видатки для їхнього навчання та, можливо, подолання ПТСР. Зрозуміло, що звичайні комерційні кав'ярні поруч матимуть фінансову

---

⁴⁷ Григорій Селешук, «Мудра Справа»: Соціальне підприємництво – не примха, а вимога часу [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 8 лютого 2022 року. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/articles/mudra_sprava_sots%D1%96alne_p%D1%96dpriemnitstvo_ne_primha_a_vimoga_chasu_95609.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

перевагу у такому випадку. Або якщо фермерське господарство віддає частину свого врожаю для благодійної їдальні, то недоотримує відповідний прибуток»⁴⁸.

У більшості країн світу ця проблема розв'язується через правове поле, яке забезпечує балансування конкурентної спроможності соціальних та звичайних підприємств. Адже від цього також виграє сама держава, яка перекладає частину власної відповідальності та підтримки у ділянці соціальної політики на соціальні підприємства. У кінцевому рахунку формування соціальної цінності зменшує видатки держави на подолання соціальних проблем. «Таким шляхом пішли США, Великобританія, Італія, Німеччина, Польща, Литва та багато інших. Зважаючи на широкий спектр підходів до визначення соціального підприємництва, кожна з країн пішла дещо різними шляхами, визначаючи, що таке соціальне підприємництво у своєму законодавстві та закладаючи механізми балансування їхньої конкурентноспроможності. Нам потрібно знайти свій підхід, зважаючи на особливості економічного стану України»⁴⁹.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Українська Греко-Католицька Церква йде у ногу з часом та, намагаючись відповідати на сучасні виклики, не цурається вдаватися до запуску соціальних підприємств. Церква має достатній досвід запуску соціальних підприємств. Це продемонстрували приклади, які можна побачити скрізь в Україні, незалежно від географічної чи єпархіяльної приналежності. І такий успішний досвід має бути систематизовано, проаналізовано та масштабовано. Вище ми намагались знайти причини успішності того чи іншого соціального проекту і перерахуємо їх ще раз: підтримка керівництва єпархії, наявність активів, проактивна позиція священника, стала (зрозуміла) бізнес-модель. Враховуючи загальну кількість активних священників ми можемо в стратегічній перспективі отримати кілька сотень працюючих підприємств різного масштабу, які будуть суттєво допомагати Церкві виконувати її основну місію.

---

⁴⁸ Там само.

⁴⁹ Там само.

Водночас ми не можемо відкидати чи ігнорувати вище наведені недоліки соціального підприємництва у церковному середовищі УГКЦ. До них належать: інкапсульованість та автономність окремих підприємств, замкнених на власну парафіяльну спільноту, слабка інформаційна підтримка вже успішних підприємств, розповіді про які можуть стати стимулом, мотивацією та прикладом для інших, відсутність відповідного українського законодавства, яке би належним чином регулювало соціальне підприємництво, роблячи його відтак конкурентноспроможним серед інших бізнес-проектів. Очевидно, що це лише верхівка айсберга, однак працю над недоліками потрібно із чогось розпочинати. Тому ми навели лише найосновніші.

Для масштабування успішного досвіду варто зосередитись на таких задачах:

- Розробити реєстр існуючих соціальних підприємств;
- Провести детальний аналіз критичних факторів успіху та виділити основні з них;
- Розробити загальноцерковну програму підтримки таких ініціатив, особливо фокусуючись на забезпеченні виконання критичних факторів успіху в усіх єпархіях;
- Розробити та описати бізнес-кейси, які дозволять іншим активним священникам шукати можливості запустити подібний бізнес;
- Забезпечити необхідний консультаційний супровід існуючим підприємствам;
- Організувати побудову кластерів, які могли б збільшити кількість клієнтів для тих чи інших підприємств та підтримати їх;
- Аналізувати та виявляти можливості покращити складові частини кластеру та пропонувати на рівні Церкви чи окремих єпархій розвивати комплементарні підприємства для збільшення надійності існування кластеру.

Українська Греко-Католицька Церква не стоїть осторонь активності священників та усіма способами намагається підтримувати та мотивувати їхні ідеї й починання. Із цією метою було покликано до життя Платформу взаємодії «Мудра справа», яку більш детально розглянемо у наступному підрозділі.

2.3. ПЛАТФОРМА ВЗАЄМОДІЇ «МУДРА СПРАВА»: СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У ДІЇ

Теперішній світ доволі швидко змінюється. Часто ми нездатні передбачити наступні пертурбації чи стрибки розвитку. Однак, майбутнє настає вже сьогодні і від наших сьогоднішніх виборів залежить те, де ми опинимося завтра. Тому ми не можемо дозволити собі жити вчорашнім днем, не ступаючи у ногу із часом та розвитком суспільства. Звичайно, що це вимагає від нас розпізнання «знаків часу» та виваженої і розсудливої відповіді на них.

Українська Держава, не зважаючи на нестачу відповідного законодавства, вже доволі добре ознайомена із словосполученням «соціальне підприємництво». Ми можемо спостерігати успішні проєкти та стартапи, соціальні ініціативи та цілі бізнес-структури, які керуються цінностями та принципами поваги до гідності людської особи. Тому Церква не може дозволити собі залишатися позаду. Соціальне підприємництво сьогодні – це вже не примха, але вимога часу.

Християнство як таке – це не ідеологія чи певна система приписів задля досягнення майбутньої нагороди, але зустріч із Особою, яка покликана розвинути у живі стосунки любові. «Ми повірили в Божу любов: цими словами християнин може виразити фундаментальне рішення свого життя» (Папа Бенедикт XVI, *Deus caritas est*, 1). Відтак ця любов не може замкнутися на собі чи залишитися неплодюю, адже як каже Христос: «З того усі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати» (Йо. 13, 35). Одним із способів вияву цієї любові згідно природи і місії Церкви є її соціально-економічне служіння. Саме тому майбутня стратегія розвитку та душпастирства Української Греко-

Католицької Церкви не може оминати увагою цей суттєвий аспект свого покликання.

Саме тому, натхненна діями свого попереднього Глави митрополита Андрея Шептицького, Українська Греко-Католицька Церква сьогодні творить Платформу взаємодії «Мудра справа».

2.3.1. Місія та цілі Платформи взаємодії

Першочерговою місією у широкому значенні Платформи взаємодії «Мудра справа» є якісна трансформація українського суспільства. Запит на цю трансформацію український народ продемонстрував під час Революції Гідності у 2013-2014 роках. Тоді Україна здійснила свій цивілізаційний вибір європейських цінностей та демократії. Однак, цінності потребують пізнання та постійної актуалізації у житті окремої конкретної особи. Саме тому діяльність «Мудрої справи» включає творчий, відважний пошук ціннісних засад, етичних принципів господарювання і їх відповідальне втілення у підприємницьку діяльність.

Таким чином, місією у тіснішому значенні є духовний і матеріальний розвиток громад через пошук можливостей і реалізацію потенціалу.

Цей інтегральний підхід заснований на антропологічному баченні духовно-матеріальної єдності людської особи. Він відкидає будь-який антропологічний редукціонізм чи дуалістичний підхід. Адже людина – це втілена душа; людина – це одушевлене тіло. Саме тому розвиток людини не може обмежуватися лише однією частиною буття, а повинен брати до уваги їх усіх, приводячи до гармонії.

Водночас неможливо людину відмежувати чи відірвати від спільноти, у якій вона себе розвиває через реалізацію власної людяності. Будучи частиною громади, вона є водночас творцем цієї громади та її творінням. Це поступово підводить нас до екосистемного підходу у розвитку громади на зразок людського організму. Саме аналогія із людським організмом була однією із найулюбленіших в апостола Павла. «Тіло бо складається не з одного тільки

члена, а з багатьох. Коли б нога сказала: «Я не рука, отже не входжу у склад тіла», - то хіба через те не належала б до тіла? І коли б вухо сказало: «Я не око, отже не входжу у склад тіла», - то хіба через те воно не належало б до тіла? Якби все тіло було оком, де ж тоді був би слух? Якби все воно було вухом, де був би нюх? Таж Бог розподілив члени - кожного з них - у тілі, як хотів. Якби все було одним членом, де було б тіло? Тепер же членів є багато, але одне лиш тіло. Не може око руці сказати: «Ти мені непотрібна!» Чи голова ногам: «Ви мені непотрібні!» (I Кор. 12, 14-21). Згодом до цієї ж аналогії для означення взаємозалежності кожного індивіда від інших звернеться праведний митрополит Андрей Шептицький, щоб закликати українців до кооперації та творення єдності між собою.

З цієї місії випливають цілі нашої Платформи взаємодії:

- Розробити єдину стратегію соціально-економічного життя Церкви;
- Створити церковну екосистему, яка буде запускати соціальні та соціально відповідальні підприємства та інтегрувати партнерів за «принципом позитивної суми»;
- Започаткувати Консультаційний центр для професійної формації духовенства, освітнього менторства та християнської формації громадян.

Перш за все, сама Церква повинна діяти як єдиний організм. Це передбачає розуміння викликів та культурних маркерів, тобто розпізнання «знаків часу» задля ефективної відповіді на них. Відтак це веде до створення відповідної стратегії розвитку. Із 2011 року Українська Греко-Католицька Церква регулярно розробляє душпастирський план на одне десятиліття, ставлячи проміжні цілі та завдання. У відповідності із цим планом розробляються душпастирські ініціативи, розпочинаючи від пропозицій щодо проповідей і завершуючи будівництвом катехитичних шкіл чи соціальних центрів. Цей же план впливає на діяльність Патріаршого економату та на усе соціально-економічне життя Церкви. Саме тому Платформа взаємодії ставить перед собою завдання розробки єдиної стратегії, її представлення і затвердження, а відтак втілення через духовенство та Божий люд.

Реалізація такої стратегії неможлива без рівноправної взаємодії. Це потребує створення церковної екосистеми. Не ставлячи собі за мету прибуток, Церква повинна стати самодостатньою та здатною продовжувати своє безпосереднє служіння людині задля її наближення до Бога. Ми вже зазначили серед теперішніх недоліків соціальних підприємств у Церкві їхню інкапсульованість та автономність, що часто переростає у відірваність один від одного або ж необізнаність щодо існування інших. Одна із цілей – подолати це за допомогою знайомства із діяльністю один одного та налагодження контактів. Це дозволить взаємозбагачуватися та взаємопідтримувати діяльність один одного, а також втілювати один із закликів митрополита Андрія – «свій до свого по своє».

Проте, усе це стане неможливим без належної та якісної формації. Оскільки соціальне підприємництво лише розпочинає масово входити в уми українців, його потрібно навчитися. Тому йдеться про створення простору успішних соціальних підприємців, які готові поділитися своїми вміннями та знаннями із тими, хто лише бажає розпочати своє підприємницьку діяльність. Також це передбачає проведення наукових конференцій, семінарів та тренінгів, створення аналітичного центру, залучення експертів та мислителів з-поза церковного середовища. Ми готові до такої співпраці та формації не лише на рівні духовенства, але насамперед на рівні активних та ініціативних мирян, які прагнуть здійснити своє служіння церковній спільноті.

Як ми бачимо, в основі такої діяльності лежать фундаментальні принципи Соціальної доктрини Католицької Церкви, а саме:

- гідність людської особи;
- спільне благо;
- солідарність;
- субсидіарність⁵⁰.

---

⁵⁰ Пор. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, Душпастирський порадинок «Покликання мирян до участі в суспільно-політичному житті країни», 22 січня 2018 року [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/dushpastyrskyy-poradnyk-poklykannya-myryan-do-uchasti-v-suspilno-politychnomu-zhytti-krayny-77/> (дата перегляду: 23 травня 2022 року).

За словами Блаженнішого Святослава саме в імплементації цих принципів полягає «рецепт будівництва успішної держави»⁵¹. «Українська Греко-Католицька Церква завжди виконувала функцію душі українського народу. Наша місія полягає в будівництві культури українського народу. Тому священник нашої Церкви є не лише служителем культу, а й будівничим культури»⁵². І ця візія УГКЦ триває вже від часів праведного митрополита Андрея Шептицького.

2.3.2. Ключові пріоритети «Мудрої справи»

Реагуючи на теперішні суспільні виклики та наслідки російсько-української війни, Платформа взаємодії «Мудра справа» визначає для себе наступні ключові пріоритети: стратегічне планування, експертне консультування та побудова взаємодії.

- **Стратегічне планування**

Через платформу ми поєднуємо душпастирське планування, запропоноване Синодом нашої Церкви, та фінансово-господарське життя Церкви як в Україні, так і за кордоном. Адже Українська Греко-Католицька Церква не обмежується лише у межах державних кордонів. Вона є глобальною Церквою, яка відповідає на потреби своїх вірних, що виїжджають чи втікають за кордон, намагаючись усілякими способами забезпечити їхні духовні та соціальні потреби. Очевидно, що така допомога вірним вимагає від Церкви спроможності, а отже, залучення коштів та їхній ефективний перерозподіл. А це, у свою чергу, виливається у стратегічному плануванні задля створення належного бюджету. Вагомою частиною цієї діяльності є розвиток та підтримка соціального підприємництва на різних рівнях Церкви, розпочинаючи від парафіяльного і завершуючи загальноцерковним.

---

⁵¹ Блаженніший Святослав: «Священник нашої Церкви є не лише служителем культу, а й будівничим культури» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 6 лютого 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/blazhennishyy-svyatoslav-svyashchennyk-nashoy-tserkvy-ne-lyshe-sluzhytelem-kultu-a-y-budivnychym-kultury-2394/> (дата перегляду: 23 травня 2022 року).

⁵² Там само.

«УГКЦ зі свого боку пішла шляхом підтримки формування екосистеми соціального підприємництва як всередині нашої Церкви, так і загалом у суспільстві. Попри десятки соціальних підприємств, що діють при церковних структурах, Український католицький університет уже кілька років викладає різні курси із соціального підприємництва, кілька громадських ініціатив популяризують соціальне підприємництво на рівні церковних парафій, до прикладу Українська освітня платформа. Уже кілька років поспіль успішно працює освітній проєкт Патріаршої Курії для професійної формації молодих священників МАПа. Патріарша курія УГКЦ також створила Консультаційний центр «Мудра Справа» який є професійним інструментом, що покликаний надавати комплексний супровід побудови та розвитку соціальних підприємств»⁵³.

Водночас побудова екосистеми соціального підприємництва передбачає спільне ділення та працю із експертами та лідерами думок усередині країни. Адже водночас наша Церква є частиною українського громадянського суспільства, від якого заслужила високий рівень довіри. Це дозволяє їй спільно із цим суспільством діалогувати, взаємозбагачуватися та будувати країну для майбутніх поколінь. Це також дарує можливості громадянському суспільству діяти більш масштабно та системно, особливо задля якісної трансформації суспільства. Тому що Церква не лише передає певну інформації чи доктрину, а насамперед засвідчує певний стиль життя, тобто формує та виховує своїх вірних. Цю співпрацю Церкви і громадянського суспільства можна було яскраво спостерігати на Майдані під час Революції Гідності, цю співпрацю ми спостерігаємо і сьогодні через волонтерство та спільне соціальне служіння для постраждалих від війни та потребуючих.

- **Експертне консультування**

---

⁵³ Григорій Селешук, «Мудра Справа»: Соціальне підприємництво – не примха, а вимога часу [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 8 лютого 2022. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/articles/mudra_sprava_sots%D1%96alne_p%D1%96dpriemnitstvo_ne_primha_a_vimoga_chasu_95609.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

Однак, формаційна діяльність Церкви не обмежується лише християнськими засадами та принципами. Саме тому у нашій Платформі ми розуміємо, що професійна формація – основна інвестиція сьогодні. Як ми вже зазначали, ми маємо великий запит від священників та активних мирян щодо ведення соціального підприємництва. Проте, для багатьох із них цей досвід ще не є відомим. Реагуючи на таку ситуацію, ми вирішили проводити консультації, семінари та тренінги, надавати менторський супровід та допомагати в аналізі викликів та перспектив розвитку того чи іншого підприємства. У свою чергу, це потребує надання комплексних управлінських рішень щодо діяльності та розвитку неприбуткових та прибуткових церковних проєктів. Очевидно, що задля збереження кваліфікованості та професійності підходу, ми залуцаємо експертів із бізнес-структурування, фінансового та юридичного супроводу, маркетингу, проєктного менеджменту та фандрейзингу, а також із адвокації та лобювання різних ініціатив на усіх рівнях.

Таким чином, священнослужителі та активні вірні віднаходять у нас простір для формації і навчання, а водночас підтримку їхніх ідей та ініціатив. Це оберігає їх від помилкових та поспішних кроків, які можуть призвести до непоправних втрат і розчарування. Також це веде їх до всебічної формації, яка може стати їм у пригоді не тільки у веденні соціального підприємництва, але й у менеджменті парафіяльної спільноти та здійсненні душпастирської опіки. І врешті, це дозволяє творити коло однодумців, налагоджувати нові контакти і знайомство задля ділення власними успіхами, помилками і творення ефективної взаємодії.

- **Побудова взаємодії**

Наша сила – у творенні життєдайної спільноти, як для соціального підприємства, так і для конкретної особи: підприємця, працівників, клієнтів. Це передбачає піклування про кожного учасника процесу, належні умови праці, мотивацію та натхнення. У християнській духовності ми говоримо про «управління дарами». Це вимагає виявлення цих дарів, тобто здібностей і талантів у людини, залучення її до осягнення спільного блага через мотивацію і заохочення та побудова

спільноти, у якій дари кожного учасника стануть невід'ємною частиною. «Коли говоримо про «управління дарами» в Церкві, маємо на увазі мудре використання людських (природних і духовних) та матеріальних ресурсів для розбудови Божого Царства»⁵⁴.

Таким чином, ми виявляємо наші внутрішні спроможності та працюємо на їхнє примноження, будуємо зв'язки та партнерства між нашими церковними проєктами. Адже присутні у нашій спільноті дари можуть послужити іншій, і навпаки. Також це один із способів побудови взаємодії у руслі екосистемного мислення.

Проте, задля якісної трансформації українського суспільства ми не можемо замикатися лише у церковній площині. Місійність як суттєвий елемент природи Церкви спонукає виходити нас назовні. Тому ми завжди тримаємо фокус на цілісну взаємодію у суспільстві. У зв'язку із цим активно ведеться робота із територіальними громадами, місцевою та державною владою. У багатьох сферах, - таких як соціальне служіння, екологія, благодійність, освіта та культура, - ми виступаємо одним фронтом, вдало доповнюючи один одного.

Ми дбаємо про те, щоб постійно залишатися відкритими на прокладання мостів із донорами та спільнотами, бізнесом та волонтерами. Лише у межах такої всебічної взаємодії Церква здатна виконати своє покликання бути «сіллю землі» (пор. Мт. 5, 13).

2.3.3. Продовження справи митрополита Андрея

Така комплексна ініціатива покликана допомогти у якісній трансформації українського суспільства через соціальні підприємства та розбудову структур усередині нашої Церкви для їхньої підтримки та розвитку, беручи за основу провідні та пророчі ідеї Праведного митрополита Андрея Шептицького. Саме приклад його щоденного служіння та розуміння ролі Церкви і душпастирів у

---

⁵⁴ Інструкція для священників «Управління Божими дарами. Християнський спосіб життя» [Електронний ресурс] / Львів 2015, - Режим доступу до ресурсу: <https://eeparchy.com/wp-content/uploads/2019/12/VP-UpravlinnyaDaramy-otsi-UKR.pdf> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

поділеному та зраненому війною суспільстві сьогодні знову відкриваються із новим запалом. Бізнес-мислитель Адріан Сливоцький підкреслює: «Митрополит Андрей Шептицький був людиною глибокої віри, він вірив у принцип любові до свого ближнього і був озброєний непохитним етичним компасом. Поєднання цих рис дозволило йому сформулювати кілька принципів, які керували його економічним мисленням та стали основою економічної програми»⁵⁵. І хоч упродовж його життя відбулося близько семи змін влади та суспільно-політичної ситуації навколо нього, за словами ще одного дослідника економічної спадщини митрополита Андрея Мирослава Мариновича, Шептицький мав усередині компас, який постійно орієнтувався на Господа Бога. З навколишніми змінами у суспільстві «стрілка здригалась, але рано чи пізно вона все одно зупинялася на його головній полярній зорі — Творцеві»⁵⁶. Любов до Бога та любов до ближнього, які лягли в основу економічної теорії Шептицького, дозволили йому виокремити низку принципів, які призвели до неординарних результатів його діяльності не тільки як митрополита, але насамперед як душпастиря. Сьогодні саме ці принципи ми закладаємо в основу Платформи взаємодії «Мудра справа»:

1. Справедлива торгівля — не продавайте поганого/бракованого товару.
2. Справедлива ціна/справедлива угода — не експлуатуйте своїх клієнтів, надайте їм якісні послуги, цінність.
3. Справедлива плата — забезпечте своїм працівникам достойний прожитковий мінімум, бо так ви підтримуєте їхні родини.
4. Освіта — основа господарства: сильна економіка формується на добрій освіті, а грамотність і читання — рушій економічного розвитку.
5. Співпраця (кооперація) — це засіб перетворити розсіяних гравців у потужну економічну силу.

---

⁵⁵ Адріан Сливоцький, Етика в бізнесі [Електронний ресурс] / The Ukrainians. - 15 квітня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁵⁶ «Шептицький ніби мав внутрішній компас, який орієнтувався на Бога», — в УКУ відбулася школа «Соціальна думка Андрея Шептицького» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 2 січня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/sheptytskyy-niby-mav-vnutrishniy-kompas-yakyy-orintuvavsya-na-boga-v-uku-vidbulasya-shkola-sotsialna-dumka-andreya-sheptytskogo-4884/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

6. Будьте добрими працівниками — трудіться щиро, бо ви зобов'язані своїм роботодавцям. Водночас намагайтеся стати власником: власником своїх інструментів, будинку, власником бізнесу, власником свого життя⁵⁷.

Досягнути цього митрополит Андрей намагався за допомогою власного прикладу господарювання та постійних закликів у посланнях та проповідях, звернених до духовенства та Божого люду. Через моральне перевиховання всього народу він прагнув подолати розділення в українському народі, спричинені війнами та ворожнечею, побороти неосвіченість українців, яка перешкоджала розвитку та подоланню бідності, організувати духовенство як промоторів реформ, спонукати до створення широкої компанії самофінансування та розробити систему самоорганізації у сфері виробництва і торгівлі за принципом «свій до свого по своє». Що важливо, що «увесь цей клубок завдань починався з ціннісного перезавантаження, і вже потім переходив до самоорганізації», – наголошує Мирослав Маринович⁵⁸.

Тому Платформа взаємодії «Мудра справа» постає як нове дихання справи митрополита Андрея Шептицького, вираженої насамперед у його пастирському посланні «Як будувати рідну хату». Саме задля цього нашою командою у співпраці із Зиновієм Свередою⁵⁹ було виокремлено 10 правил бізнесу на основі спадщини Праведного митрополита.

Перше правило. Шукай правду, а не прибутку. Справжній добробут є тільки тоді, коли отриманий завдяки твоїй праці, яка принесла користь і щастя іншим. Наслідуй засаду не інвестиції – бізнес - прибуток, а мудрість – творчість - добробут. Пізнай правду: вона визволить тебе і принесе належний прибуток.

Це правило полягає у правильній ієрархії цінностей, у якій на перше місце ставиться сама людина, а не матеріальний прибуток, соціальна послуга чи певна

⁵⁷ Адріан Сливоцький, Етика в бізнесі [Електронний ресурс] / The Ukrainians, - 15 квітня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁵⁸ Див. Вероніка Саврук, «Як будувати рідну хату, або Хто навчив українців стратегії win-win?» [Електронний ресурс] / Львівська бізнес-школа. – Режим доступу до ресурсу: <https://lvbs.com.ua/news/yak-buduvaty-ridnu-hatu-abo-hto-navchiv-ukrayintsiv-strategiyi-win-win/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

⁵⁹ Зиновій Свереда, 10 правил бізнесу від Андрея Шептицького [Електронний ресурс] / «День». - 28 серпня 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/10-pravyl-biznesu-vid-andreya-sheptyckogo> (дата перегляду: 22 травня 2022 року).

потреба людини. Людину митрополит бачив у її інтегральності, не розділяючи духовне та матеріальне. «Він вважав, що і одне, і інше повинні бути на належному рівні: людина, яка є духовно багатою, не вживає спиртних напоїв, а до того ж проявляє християнську солідарність і співпрацю з іншими людьми – вона не може бути бідною вже самим способом життя»⁶⁰, - зазначає дослідник соціально-підприємницької діяльності митрополита Андрея д-р Зиновій Свереда. Складовою збереження гідності людської особи єпископ бачив і матеріальний добробут. Для чого він це все робив? Блаженної пам'яті Любомир Гузар на це питання відповідав: «Так митрополит здійснював своє покликання душпастиря. Він мав велику пошану до людини. Хотів кожному допомогти бути доброю людиною, добрим громадянином, добрим сім'янином, бути собою. Він працював для людини»⁶¹.

Друге правило. Не зловживай довірою інших, будь свідомий і своїх прав, і своїх обов'язків. Розвивай те, що є прекрасне, а не роби гроша на людських вадах та слабкостях. Будь винахідливим та творчим.

Третє правило. Притримуйся законів етики та духовності, не роби іншим того, чого не бажаєш собі. Не роби з гроша божка для себе. Гріш - це засіб, а ціллю має бути збереження дару життя, гармонія з іншими, собою та Богом.

«Шукаєте сили економічної без моральності, без Закону Божого. Неможливим є економічне буття без моральності, бо неможливим є без суспільного ладу, а ладу суспільного нема, де немає рівноваги прав і обов'язків. А цієї рівноваги нема, де немає етики». І далі крок за кроком він вибудовує свою аргументацію: «Так само неможливим є економічне буття, оперте на етиці, яку розуміють як приватну справу кожного зосібна...». «Моральність потрібна для дотримання суспільного ладу... мусить бути Законом Божим»⁶².

⁶⁰ Зиновій Свереда, «Перша причина бідності – це неорганізованість», – Митрополит Андрей Шептицький [Електронний ресурс] / Народний Оглядач. - 9 серпня 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ar25.org/article/persha-prychyna-bidnosti-ce-neorganizovanist.html> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

⁶¹ Вероніка Саврук, «Як будувати рідну хату, або Хто навчив українців стратегії win-win?» [Електронний ресурс] / Львівська бізнес-школа. – Режим доступу до ресурсу: <https://lvbs.com.ua/news/yak-buduvaty-ridnu-hatu-abo-hto-navchyv-ukrayintsiv-strategiyi-win-win/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

⁶² Митрополит Андрей Шептицький, Перше слово пастиря до духовенства та вірних Станіславівської єпархії, 1899.

Четверте правило. Твоя діяльність не має нести зубожіння та смерть іншим, не затримуй заробітної плати, шануй право інших на гідну винагороду, не використовуй різні спекулятивні схеми, не доробляйся на кволих людях, що не можуть себе захистити.

За словами Адріана Сливоцького, варто пам'ятати про «людське обличчя будь-якого бізнес-проєкту. «Клієнти, працівники — не цілі, вони, перш за все, люди. Партнери та постачальники — не зовнішні активи, а люди. Якщо ви введете цей принцип у своє мислення, рішення стануть набагато простішими і ви прийматимете їх по-іншому. Думайте про клієнтів як про людей, саме вони мають бути у вашому фокусі»⁶³.

П'яте правило. Не кради майбутнє у своїх дітей, не руйнуй своїх і чужих талантів, не лобіюй законів, що руйнують справедливість і мир.

Адже за словами митрополита, твоя теперішня діяльність впливає не тільки на тих, хто знаходиться поруч, але й на тих, хто прийде після тебе. «Ліпше уміє ощадним бути, хто свою працю вважає не за свою лишень власність, але також за власність дітей і budouчого покоління, а по часті за власність цілої суспільності; хто знає, що з дарів Божих має здати колись строгий рахунок перед Богом»⁶⁴. Такий підхід спонукає бути відповідальним за майбутні покоління і вже тут і тепер дбати про їхній добробут.

Шосте правило. Не поширюй інформацію про продукти і діяльність, що не мають якості. Не вживай медіа для маніпуляції людьми в економіці. Зосередься на якості, щоб було радісно продавати і виробляти те, що дійсно потрібно людям. Заощаджуй і не витрачай кошти на надмірну розкіш: пам'ятай, що інші вклали свою лепту у твій добробут – тому допомагай не тільки бідним, а й талановитим.

Доволі часто в українському суспільстві існує певний стереотип щодо того, що про добрі вчинки не варто говорити, демонструвати чи висвітлювати у

---

⁶³ Адріан Сливоцький, Етика в бізнесі [Електронний ресурс] / The Ukrainians. - 15 квітня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

⁶⁴ Митрополит Андрей Шептицький, Документи і матеріали 1899-1944. Львів: видавництво «АРТОС», т. 1 Пастирські послання 1899-1914 рр. 2007, с. 6.

засобах соціальної комунікації. Багато людей вороже сприймають дописи про здійснення благодійних акцій. Оминаючи тут питання підзвітності, хочу лише вказати на інший аспект, а саме – добро і правда притягують. «Цінності навряд чи можна нав'язати, можна робити пропозиції. А людина може відповісти лише вільно, це має бути актом любові»⁶⁵, - каже митрополит Борис Гудзяк. Таким чином, інформаційна політика повинна нести у світ не тільки факти, але й цінності та сенси. Тоді такі новинні матеріали будуть проповіддю діяльної любові та запрошенням до співпраці.

Сьоме правило. Не руйнуй сімей, турбуйся про добробут. Турбуйся про спорт та здоровий спосіб життя. Не економ на безпеці для своїх робітників.

Основою суспільного ладу для Андрея Шептицького завжди була родина. Саме тому соціально-економічна діяльність не повинна перешкоджати чи нести небезпеку для родинного співжиття. «На ніщо не здасться одиницям і цілому народови заможність, просвіта та патріотизм, коли не буде в ньому ладу. І так, як той, що хоче збудувати собі хату, кладе насамперед підвалину, бо від тієї підвалини залежить, чи хата буде сильна, чи зараз розвалиться, так само і той, що дбає про суспільний лад, мусить насамперед подбати про родину»⁶⁶.

Восьме правило. Пам'ятай віддавати принаймні 10 відсотків на корисні справи для громади, вразливих верств. Тобто люби ближнього, як себе самого. Це і є справжній відпочинок і свято: бачити щасливими людей навколо себе. Не використовуй це для самореклами, а відчуй обов'язок перед суспільством, що дає змогу тобі стати заможним.

Окремо наголошував праведний митрополит на обов'язку дбати про убогих, який випливає із заповіді любові до ближнього. «Мусимо опиратися на тих принципах моральності і релігійності, котрі суть більшим добром людей

⁶⁵ Митрополит Борис Гудзяк: «Міняти країну треба, владу міняти треба, але я раджу почати з того, що змінити себе» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 27 серпня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/mytropolyt-borys-gudzyak-minyaty-kraynu-treba-vladu-minyaty-treba-ale-ya-radzhu-pochaty-z-togo-shcho-zminyty-sebe-6722/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

⁶⁶ Митрополит Андрей Шептицький, Християнська родина. Пастирське послання до духовенства та вірних Станіславської єпархії, 1900 [Електронний ресурс] / Патріарша катехитична комісія УГКЦ. – Режим доступу до ресурсу: <https://ct.ugcc.ua/materialy-dlya-katehyzacziyi/katehytychni-programy/dushpastyrstvo-seredovyshh/dlya-simej/28746> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

убогих, чим найбільше примноженне богатства. Не можемо ані на хвилю забути або залишити хоть одну йоту Божого Закону або одно слово Божого об'явлення. Для того, в міру взросту потреби і бажань верств убогих, мусимо чимраз усильніше перестерігати їх перед завистію і пожаданнем чужого добра і перед ненавистію, котра в якій-небудь формі проявляється, єсть завжди підкопаннем всякої релігійності і всякої моральності [...]. В ім'я Христової любови пригадуємо богатшим їх обов'язки, в ім'я тої любови боронимо прав убогих. З тої любови не закриваємо перед убогими їх обов'язків і шануємо права богатших. Самі же власним поступованнем мусимо богатшим давати примір справедливости і любови, убожшим – примір терпеливости, самоотверження і того убожества духом, що добрами світа гордить, а передовсім шукає Божої правди і Божого царства⁶⁷».

Дев'яте правило. Не забувай, що первинне значення економіки – це турбота про дім (йокос-номос). Твоя приватна власність не є лише те, що придбав, а й світ навколо тебе, що є тим справжнім домом, в якому живеш (планета, природа, ресурси, територія). Не руйнуй довкілля заради прибутку.

Не можна сьогодні церковній спільноті оминати питань та викликів екологічного характеру. Однак, відразу варто наголосити на тому, що йдеться про цілісну екологію, започатковану минулим папою Бенедиктом XVI та вдало продовжену Папою Франциском. Вона розпочинається із екологічного навернення, метаної серця. І тільки після цього реалізується в екологічних ініціативах, екологічному підході до здійснення виробництва чи праці, захисті навколишнього середовища. «Екологічний рух відкрив межі того, що можна робити, і визнав, що «природа» встановлює для нас міру, яку ми не можемо безкарно ігнорувати». Людина теж має «дану природу», яка їй дарована, і

---

⁶⁷ Митрополит Андрей Шептицький, О квестії соціальной. Пастырське послання до духовенства, 7 травня 1904, - Митрополит Андрей Шептицький, «Пастырські послання», т.1, с.513—550.

неприйняття чи заперечення цього призводить до самознищення⁶⁸, - каже папа Бенедикт XVI.

Саме тому цей аспект діяльності потребує інтегрального підходу: від екологічних підходів у нашій власній діяльності через просвіту та навчання інших й аж до формування нових практик та методів.

Десяте правило. Неси добру звістку, роби добро. Пізнай красу світу, а не руйнуй її. Твій стан – це навчитися давати, а не брати. Тому не кради те, що не є твоїм, а розвивай таланти та здібності.

Через ці правила Платформа взаємодії «Мудра справа» вже у цей позначений війною та лихоліттям час намагається якісно трансформувати українське суспільство на засадах, запропонованих праведним митрополитом Андреем Шептицьким. «Завдання українського народу буде в тому, щоб створити такі суспільно-християнські обставини, які запевнювали б громадянам правдиве і стале щастя та мали досить внутрішньої сили, щоб поборювати відцентрові тенденції внутрішнього розкладу і успішно захищати межі від зовнішніх ворогів. Такою могутньою та такою, що забезпечує щастя всім громадянам організацією може бути Батьківщина тільки тоді, коли не буде цілістю, зложеною штучно з різних і різнорідних частин, а подібним до моноліту організмом, себто тілом, оживленим одним духом, що з внутрішньої життєвої сили розвивається, доповнює внутрішні браки і з природи є здоровим, сильним, свідомим своїх цілей, не тільки матеріальним, але й моральним тілом». Адже «Мудра справа» - це також втілення соціально-економічної доктрини Шептицького у нових умовах та забезпечення тяглості історії та вчення УГКЦ від Митрополита Андрея до Блаженнішого Святослава. «Заглиблюючись у світ Шептицького, усвідомлюєш, що його спадщина не є історичними чи музейними речима, а живою дійсністю, — підсумовує Володимир Турчиновський. — Досвід митрополита надихає! Дві війни, безліч непростих обставин, у яких він жив і

---

⁶⁸ Пор. Ratzinger: "Serve un'ecologia dell'uomo per proteggere la sua natura" [Електронний ресурс] / Aletheia. - 15 вересня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://it.aleteia.org/2021/09/15/ratzinger-serve-uneecologia-delluomo-per-proteggere-la-sua-natura/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

працював, і його постава у цих всіх контекстах, додають впевненості, що і ми можемо вистояти та рухатись вперед. Його наголос на моралі, етиці, вірності Євангелію, служінні іншим є дуже виразною духовною поставою, яка спрацювала. І це додає відчуття впевненості, що етика є важливою, бо вона рухає суспільні процеси»⁶⁹.

Отож, стратегічна ідея полягає у тому, щоб створити екосистему, яка буде запускати соціальні та соціально відповідальні підприємства та включати у взаємодію партнерів за принципом позитивної суми, коли $1+1=3$. «Шептицькому йдеться не про урівнювання доходів усіх без урахування особистих талантів, а про недопущення концентрації багатств у руках небагатьох, у чому він бачить порушення морального закону. У його розумінні, діяти за вимогами морального права — це, фактично, дати кожній людині можливість розвинути свої природні задатки, які в кожному випадку є унікальними»⁷⁰.

Тому що для Церкви основним є формування та здійснення соціальної цінності. У цьому сьогодні полягає її особливий та актуальний спосіб виявити свою любов до ближнього та послужити йому у потребі. У цьому, зрештою, полягає її вже теперішній внесок у відбудову повоєнної Української Держави через служіння своєму народові.

---

⁶⁹ «Шептицький ніби мав внутрішній компас, який орієнтувався на Бога», — в УКУ відбулася школа «Соціальна думка Андрея Шептицького» [Електронний ресурс] / Синод Єпископів УГКЦ. - 2 січня 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://synod.ugcc.ua/data/sheptytskyy-niby-mav-vnutrishniy-kompas-yakyy-orientuvavsya-na-boga-v-uku-vidbulasya-shkola-sotsialna-dumka-andreya-sheptytskogo-4884/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).

⁷⁰ Мирослав Маринович, Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми», Львів: Видавництво Старого Лева, 2019.

РОЗДІЛ ІІІ.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО УГКЦ «ВЕРВИЦЯ ЄДНАЄ»

Українська Греко-Католицька Церква здійснює свою місію та покликання – наближення людей до Бога та один до одного у любові також і через соціальне підприємництво. Ми вже наголосили на тому, що соціальний вимір є частиною природи людини, а тому й природи Церкви. Сама Церква є спільною людей, Божим людом, об'єднаним під проводом Святого Духа у спільній мандрівці до Царства Небесного. Тому це наближення до Бога повинне здійснюватися лише у спільноті, у здорових відносинах один з одним.

Водночас будь-яка побудова здорових відносин передбачає цілісний підхід. Ця інтегральність виражається не лише у духовній площині, але у єдності тіла, душі і духа. Саме тому Церква не може обмежитися у своїй діяльності лише духовними питаннями, залишаючи осторонь питання тіла і душі. Заклик Ісуса Христа до учнів під час проповіді до п'яти тисяч осіб: «Дайте ви їм їсти!» (пор. Мт. 14, 16) виражає цю всебічну турботу Бога та Церкви щодо людини. Саме тому, хоч і благодійність та соціальне служіння не є основними завданнями Церкви, без них Церква не здатна втілювати у життя те, у що вона вірить та закликає вірити, не здатна реалізувати себе як спільнота вірних. Так соціальне служіння і благодійність стають невід'ємними складовими самої природи і місії Церкви.

Українська Греко-Католицька Церква усвідомлювала це упродовж усієї своєї історії. Особливо це стало відчутно під час служіння Праведного митрополита Андрея Шептицького. Адже своєю діяльністю у соціально-економічній площині він задав такий тон та напрямні служіння Церкви, що ми продовжуємо їх відкривати до сьогодні. Його етичний підхід до ведення господарювання та бізнесу відображається у діяльності теперішніх провідних мислителів та бізнес-консультантів, його любов до ближнього стала заporукою розвитку та життєстійкості Церкви у період воєнних лихоліть, його пророчи

підходи та принципи відкривають нам можливості і нагоди для розвитку Української Греко-Католицької у майбутньому. Адже соціальне підприємництво – це сучасна відповідь Церкви на потреби людини, а тому це здійснення любові до цієї людини.

З цією метою УГКЦ запустила Платформу взаємодії «Мудра справа», що покликана стати новим імпульсом для розвитку соціального підприємництва у Церкві. У межах цієї платформи вже об'єднано низку соціальних підприємств. І творення цього простору взаємодії активно продовжується і сьогодні, коли російсько-українська війна та її руйнівні наслідки «підсвітили» важливість соціального служіння та інтегральну турботу про конкретну людську особу.

Одним із найбільш успішних проєктів цієї платформи є соціально-молитовний проєкт «Вервиця єднає». Саме тому у цьому третьому розділі спробуємо разом проаналізувати та дослідити початкові етапи втілення ідеї у реальність та генезу його постання. Також спробуємо окреслити ті сенси та принципи, які закладені в основі його діяльності сьогодні та як вони реалізуються серед викликів війни. Водночас, не обмежуючись лише теперішнім, спробуємо накреслити напрямні майбутнього розвитку проєкту та візію подальшого вдосконалення та зросту.

3.1. «ВЕРВИЦЯ ЄДНАЄ» - МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ МОЛИТОВНИЙ ПРОЄКТ

Насамперед «Вервиця єднає» відома широкому загалу як мультимедійний молитовний проєкт, який реалізується «Живим телебаченням» УГКЦ у співпраці із парафіяльними спільнотами УГКЦ з усього світу. Щоденно о 20:00 год. у прямому ефірі на медіаресурсах УГКЦ – Youtube-канал «Живого телебачення», сторінки у Facebook «Українська Греко-Католицька Церква» та офіційної сторінки Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава – відбувається трансляція молитви на вервиці із одного з осередків парафіяльного життя, чи то з міста, а чи з села. Важливо наголосити, що вибір місця проведення не обмежується лише Україною, адже Українська Греко-Католицька Церква є глобальною Церквою та

її парафії і вірні знаходяться на п'яти континентах світу. Сама ініціатива розпочалася із благословення Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава: «Церковна єдність є живим стосунком любові до Бога і ближнього, над яким потрібно постійно чувати, його будувати і в ньому безнастанно зростати»⁷¹.

«Для старту «Вервиці» обрали свято Покрову Пресвятої Богородиці 2020 року. І відтоді, дякувати Богу, молитва відбувається щодня, о 20:00. Хоча були різні ситуації, щоразу це виклик, бо це прямий ефір, а включення бувають зі всього світу»⁷². Цей ефір був проведений владикою Володимиром Груцою, єпископом-помічником Львівської архієпархії УГКЦ, із каплиці Митрополичих палат Святоюрської гори.

Кожен ефір складається із вступного слова, яке промовляє священник, богопосвячена особа (монах чи монахиня) чи активний мирянин. Відтак слідує сама молитва із роздумами над кожною таємницею вервиці. Усього таких коротких роздумів є п'ять. Тому молитва на вервиці супроводжується також роздумами та аналізом власного життя, намаганням його вдосконалити через оздоровлення стосунків зі собою, ближніми та Богом. Завершується ефір завершальним словом із побажаннями та уділенням благословення від священника на добру ніч.

Для проведення молитви провідник на парафії використовує будь-який мобільний телефон, штатив, який часто заміняє звичайний підсвічник та інтернет. Водночас оператор за допомогою комп'ютера та програмного забезпечення транслює відео для усіх, хто долучається. Також варто відмітити, що трансляція не завершується після проведення і залишається у мережі інтернет. Це дозволяє тим людям, які постановили здійснювати молитву

⁷¹ Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архієпископства, Пастирське послання «Сопричастя і єдність у житті і служінні УГКЦ», 10 вересня 2019 року [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/documents/soprichastya_%D1%96_iedn%D1%96st_u_zhitt%D1%96_ta_sluzh%D1%96nn%D1%96_ugkts_poslannya_sinodu_yepiskop%D1%96v_ugkts_2019_roku_87300.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

⁷² «Завдання ініціативи "Вервиця єднає" – спільна щоденна молитва вірних УГКЦ у всьому світі», – о. Ігор Яців [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 16 лютого 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/video/%D0%86deya_%D1%96n%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_sp%D1%96lna_shc_hodenna_molitva_v%D1%96rni%D1%96_ugkts_u_vsomu_sv%D1%96t%D1%96_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_92317.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

щовечора, але з тих чи інших причин її пропустили. Відтак вони можуть це надолужити за посередництвом відео на каналі.

Одним із ініціаторів та організаторів молитовної складової проєкту «Вервиця єднає» є Керівник Департаменту інформації УГКЦ о. Ігор Яців. «Ми шукали варіанти, як технічно забезпечити доступ цього провідника до спільної молитви. Це важливо, адже не всі люди мають відповідну техніку та досвід. На початку пандемії коронавірусу, коли публічні богослужіння були обмежені, з'явилося технічне вирішення ідеї трансляції. Нам його підказали. Якщо простими словами, то телефон провідника для режисера трансляції, тобто для мене, стає віддаленою камерою. Перед трансляцією я тільки підказую технічні речі»⁷³.

Таким чином, на сьогодні проведення молитви потребує віднайдення провідника молитви та парафіяльної чи інших спільнот із відповідним інвентарем та підключення його до каналу «Живого телебачення». Відтак кожен охочий має нагоду стати учасником спільної молитви за посередництвом свого смартфона, планшета чи комп'ютера. «Існує інструкція у форматі документа. Його надаємо провідникам. У ній вказані технічні моменти, перелік тайнств для роздумів на кожний день тижня і тексти зі Святого Письма, які можна зачитувати під час роздумів. Далі робимо анонс і вирішуємо технічні питання. Бувають проблеми зі зв'язком і їх намагаємося розв'язати оперативно. Зрозуміло, що це не студійний звук, не ідеальне зображення. Попри це, молитва відбувається наживо і все справжнє»⁷⁴.

Особливої популярності та поширення «Вервиця єднає» набула у період пандемії, коли багато богослужінь та молитовних ініціатив відбувалося за посередництвом онлайн-трансляцій. Це було спричинено карантинними

⁷³ «У мене була велика мрія! Вона досі не здійснилася», – о. Ігор Яців про перший рік молитовної ініціативи «Вервиця єднає» [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 13 жовтня 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/interview/u_mene_bula_velika_mr%D1%96ya_vona_dos%D1%96_ne_zd%D1%96_ysnilasya_o%D0%86gor_yats%D1%96v_pro_pershyy_r%D1%96k_molotovnoi_%D1%96n%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_94600.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

⁷⁴ Там само.

обмеженнями, які не дозволяли скупчення великої кількості людей в одному замкненому приміщенні. Богослужіння ж зазвичай відбуваються саме так.

Окрім того, Церква вирішила відреагувати на значну присутність своїх вірних у соціальних мережах. Сьогодні церковна спільнота чітко усвідомлює, що соціальні мережі – це не лише ефективний спосіб комунікації, але й справжній життєвий простір. Тому духовні цінності не можуть бути занедбані і у ньому. А це вже завдання священників та віруючих – не просто розповісти про свої релігійні переконання та віру, але одухотворити його своєю присутністю та свідченням життя.

Тому Церква є і повинна бути там, де є люди, які її потребують. Якщо вони у соціальних мережах – Церква повинна створювати пропозицію і там, доносити щось добре, і в такий спосіб давати альтернативу тому, що можна зустріти в цьому середовищі. «Так, пандемія певні речі пришвидшила, і є великий запит людей на присутність Церкви в режимі онлайн. Звичайно, це в жодному разі не замінює живу Церкву і живу присутність у ній. Це – лише форма і можливість в умовах, які склалися, бути частиною великої спільноти віруючих людей»⁷⁵, – пояснив о. Ігор Яців.

Із лютого 2021 року до молитви на вервиці додалася Ісусова молитва. Вона здійснюється щонеділі ввечері. Отець Ігор розповідає, що відмінність цього проєкту полягає в тому, що Ісусова молитва співана. Крім того, вступ до цієї молитви має катехитичний, євангелізаційний характер, його здійснює один провідник упродовж певного періоду. У такий спосіб твориться цілий цикл наук, об'єднаних однією темою. До прикладу, у вересні це робив владика Богдан Дзюрах, апостольський екзарх у Німеччині та країнах Скандинавії. Трансляції відбуваються із різних місць, однак є одна вимога: має бути хоча б невеликий хор чи кілька людей, які можуть співати молитву⁷⁶. Тому на сьогодні молитовна

⁷⁵ «Завдання ініціативи "Вервиця єднає" – спільна щоденна молитва вірних УГКЦ у всьому світі», – о. Ігор Яців [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 16 лютого 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/video/%D0%86deya_%D1%96%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_sp%D1%96lna_shc_hodenna_molitva_v%D1%96rni%D1%96 ugkts_u_vsomu_sv%D1%96%D1%96_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_92317.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

⁷⁶ Пор. «У мене була велика мрія! Вона досі не здійснилася», – о. Ігор Яців про перший рік молитовної ініціативи «Вервиця єднає» [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 13 жовтня 2021. – Режим доступу до

ініціатива «Вервиця єднає» поєднує відразу дві загальноприйняті молитви – молитва на вервиці до Пресвятої Богородиці та Ісусова молитва до Її Сина.

Отож, молитовна складова проєкту «Вервиця єднає» забезпечує досягнення відразу кількох цілей:

- Щоденна вечірня молитва на вервиці та чотках із розважаннями;
- Творення єдиної молитовної спільноти, не зважаючи на вік, стать, спосіб життя;
- Аналіз власного життя за посередництвом духовних роздумів задля його вдосконалення та зростання;
- Знайомство із новими парафіяльними осередками та глобальністю Української Греко-Католицької Церкви;
- Взаємозбагачення досвідом, традиціями та сакральним мистецтвом різних парафій та храмів;
- Поєднання родинних «домашніх Церков» із усієї Українською Греко-Католицькою Церквою;
- Представлення власної парафіяльної спільноти та її служіння.

Очевидно, що першою і головною метою залишається – молитися. Невдовзі з'явилася ще одна мета – молитися разом. Це прагнення народилося як відповідь на слова зі Святого Письма: «Де двоє або троє в ім'я Моє зібрані, там Я серед них» (Мт. 18, 20). «Ми популяризуємо молитву. Мені відомо, що завдяки нашій ініціативі люди, які не молилися взагалі, почали це робити. Йдеться не тільки про вервицю, а й про інші молитви. Ба більше, у молитві почали єднатися цілі сім'ї. Твориться домашня Церква. До жінок, які молилися наодинці, почали приєднуватися їхні чоловіки, до батьків – діти. І це чудово! Для мене, як для священника, важливо, що люди, які не практикували молитви, починають це робити»⁷⁷, - зазначає отець Ігор Яців.

ресурсу: http://news.ugcc.ua/interview/u_mene_bula_velika_mr%D1%96ya_vona_dos%D1%96_ne_zd%D1%96_ysnilasya_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_pro_pershyy_r%D1%96k_molotovnoi_%D1%96n%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_94600.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

⁷⁷ Там само.

3.2. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ПРОЄКТУ «ВЕРВИЦЯ ЄДНАЄ»

Молитви на вервиці та на чотках потребують знаряддя. Звичайно, що не завжди молільникам вдається ними скористатися, часто для молитви використовують інші способи лічби. Однак, знаряддя у вигляді вервиці чи чоток допомагає бути більш зосередженими на словах молитви, а не на рахунку. Саме тому було вирішено запускати молитовний проєкт «Вервиця єднає» цілісно, тобто водночас із виробництвом самого знаряддя – вервиць. Так постало соціальне підприємництво із виготовлення вервиць під проводом Української Греко-Католицької Церкви.

Спочатку матеріалом для виготовлення вервиці став бурштин. В один момент виникла ідея створити щось унікальне. Саме бурштин є одним із тих матеріалів, який асоціюється із Україною. «Насправді, добрі ідеї народжуються від Господа. Під час нашого гарного спілкування із пані Сонею Солтис вона розповіла, що можна робити різні вироби із бурштину. Тоді у нас з'явилася думка про вервицю»⁷⁸.

Бурштин має свої особливі властивості: легкий, м'який, і навіть кажуть, що лікувальний. Він також має свою історію, адже ми говоримо, що цьому сплаву 50 млн. років. Тому він віддає певне тепло. Проте, це лише знаряддя, - наголошують організатори ініціативи. Важливо не те, з чого ти тримаєш вервицю, а яку ти тримаєш вервицю. Адже цікава річ полягає у тому, що бурштин – це українська земля. Таким чином, людина із бурштиноюю вервицею у руках має змогу молитися на українській землі. А це так важливо для людей, віддалених від цієї рідної землі фізично.

Водночас використання бурштину поставило нас перед викликом. Перш за все, він полягає у тому, що вимагає від нас розуміти й ризики при використанні цього матеріалу. Адже на сьогодні слово «бурштин» в українському народі асоціюється із незаконним видобутком, із «чорними копачами» та загалом із

---

⁷⁸ Вервиця, що єднає і зігріває: глобальна Церква у спільній молитві [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 27 листопада 2021. - Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/articles/vervitsya_shcho_iednaie_%D1%96_z%D1%96gr%D1%96vae_globalna_tserkva_u_sp%D1%96ln%D1%96y_molitiv%D1%96_95006.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

порушенням закону. Саме тому це потребує ретельного пошуку копальні, яка займається видобуванням бурштину згідно із українським законодавством.

Варто собі усвідомити, що виготовлення однієї вервиці відбувається у кілька етапів. Плетіння – це лише один із завершальних.

Першим етапом є придбання сировини. І це завдання не з легких. Задля цього, як вже вище було зазначено, було пророблено велику роботу та дослідження, щоби справді сировина для виготовлення вервиць була належної якості та легального походження.

Далі настає наступний етап – фасування елементів. Він вже відбувається на виробництві у Києві. «Одночасно ми можемо отримати сировини на 100 вервиць. Щоб передати це в роботу, потрібно перерахувати кожен елемент вервиці: бусини, серце, хрест і розфасувати по пакетах для зберігання. Майстриня отримує ту кількість елементів, яка потрібна для плетіння однієї вервиці: 59 бусин, серце, хрестик і нейлонову нитку»⁷⁹, - розповідає пані Ірина Вереш, майстриня вервиць.

Проте, у цьому соціальному проєкті, як і у християнстві загалом не йдеться лише про задоволення потреб чи здійснення очікувань. Ми доволі часто робимо акцент на т.зв. управлінні дарами.

Коли ми говоримо про управління дарами, то йдеться про взаємне служіння один для одного. Коли ми говоримо про управління дарами, то підкреслюємо цінність кожної людини та гідність, що виявляється в обдаруванні її Богом тими чи іншими талантами. Коли ми говоримо про управління дарами, то прагнемо витворити ефективний менеджмент задля підтримки соціального підприємництва та створення таких потрібних на сьогодні робочих місць.

Це управління дарами у випадку плетіння вервиць ми заклали вже від перших етапів втілення ідеї. Нам вдалося познайомитися із сестрою Миколаєю (Марією) Сусол, яка витворила технологію плетіння вервиці. «Як-будь зв'язати вузлик можна. Однак, воно має мати свою красу, естетику та свій якісний вигляд.

---

⁷⁹ Інтерв'ю із Іриною Вереш. Інтерв'юер – о. Любомир Яворський. Дата запису: 5 листопада 2021 року.

Це все корегує та особа, яка це виконує. Я думаю, що ви могли зустрічатися із вервицями, - особливо тими, які продаються оптом, - у яких розв'язуються вузлики, у яких вузлики перекручені, а сама вервиця за деякий час перекошується. Це стається через несиметричність»⁸⁰.

Відтак ми вирішили залучити до плетіння вервиць наших сестер-монахинь. Однак, згодом виробництво потребувало масштабування і розширення, і тому ми запропонували долучитися добродійкам наших священників у центральній та східній Україні.

Церква – це живі люди, які займаються певними видами діяльності, працюють та вкладають свої сили. Серед них сестри-монахині, які катехизують дітей та працюють на благо інших. Їхня праця для пересічних людей може видатися непомітною. Проте, вона надзвичайно важлива, адже йдеться про виховання майбутнього, про засівання зерен добра, правди і краси у душі дітей. Саме тому виготовлення вервиць стає для них суттєвою підтримкою, а продаж – нашою вдячністю та доброзичливістю.

Відразу розпочалися майстер-класи із навчання сестер-монахинь та добродійок, які зголосилися плести вервиці. Це було здійснено для того, щоби створити робочі місця для тих, хто їх потребує. «Коли про бурштинову вервицю, яку плетуть сестри почали частіше говорити – щоразу є бажаючі її придбати. Чому в людей раптом з'явилася така потреба? Молитва на вервиці є досить популярна і ті, котрі звертаються до нас, свідчать, що вони вже мають вервичку і не одну. Але вервиці, яку б сплела сестра-монахиня у них ще немає. Вервички, які вже є вдома - то добрі, - кажуть, - але хочеться зробити пожертву на монастир, віддати на Боже»⁸¹.

10 уроків упродовж року, сестри-монахині із Згромадження Пресвятої Родини, сестри Служебниці, сестри Василіянки, сестри Милосердя святого Вінкентія, сестри Катехитки святої Анни. Широка географія проєкту: Київщина,

---

⁸⁰ Інтерв'ю із с. Миколаєю (Марією) Сусол. Інтерв'юер – о. Любомир Яворський. Дата запису: 8 листопада 2021 року.

⁸¹ Там само.

Львівщина, Франківщина, Полтавщина, Тернопільщина. Усе заради того, щоб сформувати сьогоднішню команду майстрів та майстринь, до якої входить більше 25 осіб: сестри-монахині, добродійки та один священник. У той час, коли сестри більш зайняті своїм основним служінням у монастирях, їм на поміч приходять добродійки. Все працює злагоджено та взаємно. Така праця та взаємодопомога є найкращим вираженням командності та усвідомлення учасником проєкту величі справи. «Передаючи майстриням черговий матеріал для плетіння, ми зважаємо на їхню завантаженість в монастирі. Адже сестри мають молитовне правило, виконують певні доручення в обителі, залучені до катехизації при парафіях, школах, часто відбувають на місії, реколекції. Ми не зобов'язуємо їх виконати певний план по плетінню, не підганяємо по часу, адже розуміємо, що це не є їхнє основне завдання. На першому місці у них їхнє служіння, а відтак – плетіння вервиць»⁸².

Сьогодні плетінням вервиць із бурштину чи каміння займаються кілька монастирів різних Чинів і Згромаджень УГКЦ. Справа, яка розпочалася із рук однієї монахині, розрослася та продовжує розвиватися. Адже йдеться про богопосвячену справу богопосвячених осіб. Ці особи вкладають частинку свого життя і свого служіння у кожне зернятко вервиці. Вони діляться своїм молитовним досвідом із кожним, хто стає дотичним до їхніх вервиць.

Пізніше був створений і зареєстрований спеціальний фонд, щоб ця молитва, яку ми творимо, могла діяти, могла допомогти і служити. Так ресурси і кошти від реалізації вервиць йдуть на добрі діла, через які ми можемо голодного нагодувати чи спраглого напоїти.

Окрім того, виручені із продажів вервиць кошти повертаються у монастирі сестер-майстринь. Відтак вони стають вже нагодою для їхнього різностороннього служіння: від катехитичних занять із дітьми та проведення літніх таборів і до створення соціальних підприємств із пошиття церковних риз чи дитячих ляльок.

---

⁸² Інтерв'ю із Іриною Вереш. Інтерв'юер – о. Любомир Яворський. Дата запису: 5 листопада 2021 року.

Таким чином, молитва на вервиці стає діяльною молитвою, молитвою, яка служить. Кожен молільник може стати учасником добрих діл своєї Церкви. Кожен молільник на своєму місці здатен перетворювати цей світ своєю любов'ю, тихою молитвою та діяльним милосердям.

Сьогодні виробництво вервиць із бурштину представлено кількома варіантами. Насамперед вервиці відрізняються за відтінками. Існують «сонячні вервиці» такого кольору, який можна зустріти у спеціалізованих магазинах із бурштиновими виробами. Є і «земляні вервиці», наповнені частинками українського чорнозему. Цей вид вервиці особливо любий для людей, які знаходяться далеко від дому, на чужині. Вони хочуть мати частинку української землі зі собою. Ще один вид – «багряні вервиці». Щодо виду плетіння вони відрізняються розділеними або нерозділеними бусинками у десятках. Саме від цього зокрема залежить довжина вервиці.

У зв'язку із ціною на бурштин та на виготовлені відтак вервиці, було прийняте рішення розпочати створення більш бюджетних варіантів вервиці. Так розпочалося плетіння вервиць із каменю. Для таких вервиць використовують бірюзу та опалит.

А ось для проєкту «Мільйон дітей моляться вервицю» розробили простіший варіант кольорової вервиці, щоб це було цікаво для маленьких християн. До неї додали медальйончик із Пресвятою Богородицею замість хрестика. Тому вона називається дитячою.

Отож, «Вервиця єднає» - це проєкт, що поєднує молитовний, єднальний, соціальний, технічний, інформаційний аспекти. Це постійне творення мостів:

- між локальним та глобальним,
- між поодинокую парафіяльною спільнотою та усією Українською Греко-Католицькою Церквою,
- між духовною складовою – молитвою та технічною складовою – трансляцією,
- між молитовним служінням та служінням соціальним,
- між промовлянням «Богородице, Діво» та слуханням духовної науки,

- між молитвою на вервиці та Ісусовою молитвою.

Водночас це постійне запрошення до навчання молитви на вервиці та до глибокого молитовного досвіду, закоріненого у традиції Української Греко-Католицької Церкви.

3.3. ПРОЄКТ «ВЕРВИЦЯ ЄДНАЄ»: ФІЛОСОФІЯ І ГЛИБИННІ СЕНСИ

Очевидно, що ефективність й успішність будь-якого соціального підприємства залежить і від філософії та глибинних сенсів, які закладаються від початку. Саме вони дають змогу підприємцеві, працівникам та команді загалом усвідомлювати свою унікальну та непересічну роль не лише на рівні здійснення своїх обов'язків у бізнес-проєкті, але насамперед своє покликання у соціальній трансформації суспільства через цей проєкт. Так саме філософія проєкту стає стимулом та мотивацією для роботи і служіння.

Неможливо також оминати увагою соціальну зміну, яку прагне здійснити підприємство: яким чином його діяльність принесе користь конкретній людині, які зміни у суспільстві воно покликане здійснити і, зрештою, чи потрібні ці зміни саме зараз. Відповіді на ці запитання впливають на побудову підходу до ведення господарства та на творення екосистеми.

Це ті підвалини, без яких діяльність соціального підприємства буде поверховою та незначною. Водночас це той міцний фундамент, який дозволяє підприємству перейти через моменти суспільних турбулентностей та криз без величезних збитків та втрат.

Впродовж розробки ідеї соціального підприємства «Вервиця єднає» ми пройшли кілька етапів дискусій та роздумів задля випрацювання єдиного бачення філософії цього проєкту. Кожен із цих етапів був позначений тривалими диспуатами, аналізом стану українського суспільства, вирахуванням ризиків та позитивних сторін, відкриттям нових ділянок та завдань щодо діяльності Церкви у суспільстві. Одним словом, філософія та глибинні сенси, які лягли в основу нашого підприємства, стали наріжним каменем для його подальшого запуску. І

цей наріжний камінь складається із кількох взаємодоповнюючих граней. Ми називаємо їх – «7 молитовних завдань Церкви як спільноти вірних».

- **Передання молитовної традиції**

Як було зазначено вище, щовечора єпископи, священники, ченці й черниці та миряни моляться з вірними безпосередньо та за допомогою медіакомунікацій. Відбувається усе це із різних храмів, місць та парафіяльних спільнот нашої Церкви. Таким чином ми стаємо свідками різноманітності нашої Церкви, що у Східному обряді поєднує величність молитви та красу Божої прослави за посередництвом облачення, оздоблення храмів та каплиць, а також завдяки неповторній мелодійності молитви з уст богопосвячених осіб.

Про цей аспект свідчить о. Ігор Яців: «Я прагнув, щоб завдяки спільній молитві ми збагнули, якою великою та духовно багатою є наша Церква. Тому почав запрошувати на молитву різні спільноти [...]. Не важливо, із якого місця транслюють молитву: чи це велика церква з гарним іконостасом чи звичайна кімната. Наша Церква перебуває в процесі становлення, тому в нас були молитви і із пристосованих приміщень, і з тимчасових каплиць, і з великих храмів»⁸³.

Водночас такий спосіб проведення молитви стає нагодою для самої парафіяльної спільноти, яка погоджується проводити молитву задекларувати себе, продемонструвати свій храм та парафіяльну спільноту, поєднатися із усією Церквою у спільній молитві.

«Важливо також те, що нагода стати провідником молитви на вервиці є подією парафіяльного рівня. Люди прагнуть єднання заради молитви в усьому світі. Одного разу провідником була спільнота в Нью-Йорку. У них це була 13.00. Люди прийшли на спільну молитву посеред робочого дня, у вишиванках, з дітьми, з молоддю. Це дуже гарні речі, які урізноманітнюють парафіяльне життя»⁸⁴.

⁸³ «У мене була велика мрія! Вона досі не здійснилася», – о. Ігор Яців про перший рік молитовної ініціативи «Вервиця єднає» [Електронний ресурс] / Департамент інформації УГКЦ. - 13 жовтня 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://news.ugcc.ua/interview/u_mene_bula_velika_mr%D1%96ya_vona_dos%D1%96_ne_zd%D1%96ysnilasya_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_pro_pershyy_r%D1%96k_molotovnoi_%D1%96n%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_94600.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).

⁸⁴ Там само.

Таким чином, ми творимо єдність у різноманітності. Ця різноманітність проявляється через стиль молитви, інтер'єр храму чи іншого місця проведення, культурні особливості, духовні науки та роздуми, а навіть через вибір одягу, ракурсу та часу. Ба більше, таке розмаїття не насторожує та фрагментує, а навпаки взаємозбагачує та відкриває Українську Греко-Католицьку Церкву у її цілісності.

- **Єдине намірення молитви**

Молитва на вервиці відбувається у єдиному наміренні. Усі вірні за натхненням Глави УГКЦ засилають свої прохання до Бога за нашу Церкву, за мир у світі та настання миру в Україні. Таким чином, твориться спільнота із єдиним прагненням. Кожен із учасників спільноти, де би він не перебував, - чи то вдома, чи у подорожі, чи на лікарняному ліжку, чи в окупації, чи у дорозі, - відчуває себе частиною великої спільноти. Це також відкриває йому можливість нових знайомств та творення вже безпосереднього спілкування.

Окрім того, до головного молитовного прохання не заборонено додавати також свої інтенції. Тому люди моляться за свої сім'ї, за друзів, за вирішення проблем та важких ситуацій, за щасливе проведення операції, дякують Богові за отримані дари та просять один за одного. Цією силою єднання ми творимо міцну спільноту, якою керує Святий Дух та веде її до спасіння у Бозі.

Таким чином, ця молитва також допомагає тим особам, які через хворобу, власну неміч чи старість часто відчувають себе відкинутими та самотніми. Живучи на самоті, вони щоденно віднаходять у спілкуванні з Богом свою молитовну родину.

- **Євангелізація молитвою**

Усі, хто бере участь у молитовній ініціативі «Вервиця єднає», плекатимуть систематичність, котра переросте в чесноту старанності. Чітко встановлений час молитви дозволяє учасникам виробити системність та спланувати свій робочий день таким чином, щоб у ньому залишилося місце для духовності.

Очевидно, що інколи трапляються у житті молільників непередбачувані обставини. У такі моменти люди не можуть приєднатися через те, що зайняті

чимось іншим. Натомість, якщо вони, все таки, зроблять це, то своєю поставою свідчитимуть Христа своїм ближнім, які в той же час знаходяться поруч та спостерігають за нами. Під час таких ситуацій ми вповні визначаємо цінність цієї молитви для себе та своєї родини.

Протягом дня ми ділитимемося досвідом молитви з нашими рідними, друзями чи колегами. Так поволі ми станемо знаряддям у Божих руках, що творитимуть щораз більшу молитовну спільноту через наші відкриті серця. Окрім того, не варто забувати, що молитва на вервиці часто супроводжується авторськими духовними роздумами провідників. Це стає нагодою для поглиблення власного духовного досвіду через роздуми над своїм життям і поведінкою. Водночас це збільшує наше пізнання Бога. Адже неможливо християнину зупинитися у пізнанні своєї віри у неосяжного людським розумом Бога.

«Ви покликані “вилонювати” людей крізь проекти. Проекти — це інструмент, щоби формувати людей. І формувати людей можете, лише якщо ви самі є сформовані»⁸⁵.

Отож, за посередництвом проекту з однієї сторони євангелізують нас, а з іншої – євангелізуємо ми. Таким чином, Добра новина про Ісуса Христа продовжує свій рух світом.

- **Сопричастя у молитві**

Єдине намірення, одночасність та одностайність у молитві творитиме з нас, християн східного обряду, згуртовану спільноту віри. Саме це є запорукою тривалого миру та єдності, які ми так шукаємо різними шляхами у теперішній час.

Доволі часто відмінності між нами творять розділи та суперечки. Часто ці відмінності використовують задля того, щоб посіяти розбрат. Це можна побачити як у суспільстві загалом, так і в окремих спільнотах.

---

⁸⁵ Борис Гудзяк, Все є дар [Електронний ресурс] / інтернет-видання «Збруч». - 27 травня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zbruc.eu/node/97927> (дата перегляду: 29 травня 2022 року).

Складним випробуванням єдності спільноти є теперішня війна. Особливо це стосується спільноти українського народу. Зранення цієї війни, непорозуміння та різні підходи не матимуть завершення із завершенням самої війни. Будь-який повоєнний стан потребує інтенсивного плекання єдності. У цьому контексті наша спільна молитва може стати одним із вкладів у майбутнє нашої Держави. Очевидно, що такий підхід передбачає відкритість щодо інших конфесій, представлених в Україні. І цю відкритість ми намагаємося зберігати у наших прямих ефірах, постійно запрошуючи представників інших Церков до спільної молитви.

Зерно молитви, засіяне між нами, проросте та дасть плоди – знак церковної єдності, що найповніше розкривається в Тайні Пресвятої Євхаристії.

- **Молитва, що служить**

«Вервиця єднає» – це молитовна ініціатива, що водночас підтримує соціальне служіння Церкви та розвиває монастирі та парафії, як ми вже зазначали. Задовільняючи попит на знаряддя молитви, монахині місійних жіночих чинів і згромаджень УГКЦ та добродійки виготовляють вервиці з бурштину. Вкладаючи відкритість свого серця в роботу, вони в особливий спосіб творять знаряддя молитви для вірних. Кошти з продажу вервиць надходять до благодійного фонду УГКЦ та до залучених у виробництво монастирів та розподіляються згідно потреби соціальних ініціатив Церкви. Це дозволяє як Церкві, так і монастирям бути самодостатніми та спроможними творити подальше добро через катехизацію, благодійність чи інші види їхнього служіння.

Отож, молитва відразу трансформується у діяльну любов, згідно із закликом апостола Якова про те, що віра без діл – мертва (пор. Як. 2, 26). Відтак ця діяльна любов творить соціальну зміну не тільки для монастирів, добродійок чи цілої Церкви, але продовжується у християнському відношенні до ближніх. А це вже – суспільна і ціннісна трансформація українського народу, яка витікає із молитовного досвіду.

- **Молитва, що відображає нашу недосконалість**

Будь-яка молитва розпочинається із визнання своєї сотвореності. Неможливо розпочати стосунки із Творцем світу, не визнавши перед тим себе творінням. Саме невизнання себе творіння часто спричиняє відкинення Бога зі свого життя та подальшого намагання створити себе і своє життя самостійно.

Досвід сотвореності кожного із нас позначений гріховністю, допуском зла у своє життя. Усі ми володіємо певними грішними схильностями, нездоровим ставленням до чогось чи когось, токсичними відносинами із іншими, невирішеними сферами власного буття. Усе це – досвід нашої гріховності. Тому першим кроком є покірне прийняття своєю гріховності та визнання власних вад, спрямовуючи погляд на милосердного Бога. Адже без визнання проблеми неможливе її вирішення.

Ця ідея є також закладеною у наших вервицях. Як камінь бурштину є недосконалим формою, проте унікальним, так і людина має власні недоліки. Ці недоліки не заперечують її гідності дитини Божої та не відвертають її від Божої любові. Молячись на бурштиновій вервиці, споглядаємо природну недосконалість каменю. Це спонукає нас до пригадування над власними помилками життя. Також це своєрідна розрада, але й нагадування, що нічого немає досконалого на землі, проте всі ми прагнемо до святості та досягнемо її у злуці з Богом.

- **Молитва, що кристалізує віру**

Коли ми продовжуємо власні стосунки із Богом, відкриваючись йому зі своїми радощами та турботами, добрими та поганими сторонами, ми ступаємо на шлях довіри. Звідси розпочинаються наші справжні взаємини, позбавлені масок, імітації та фальшу. Через цей діалог та довіру приходимо до зміцнення віри, так само як бурштиновий камінь з аморфної смоли у надрах землі перетворюється в цінний кристал.

Під час молитви на вервиці надаємо кристалізованому каменю форми, щоразу торкаючись пальцями зернят та промовляючи «Отче наш» чи «Богородице Діво». Адже сама молитва на вервиці наштовхує нас на думку про певний шлях, певний процес, який триває у часі. І оскільки ми вже наголосили

на тому, що людина віри не може зупинитися, її життя – це постійне навернення, безперервне плекання стосунків із Богом, через які відбувається очищення свого життя від зла та уподібнення до Вічного Добра. У цьому полягає мета кожного християнина. І ми прагнемо відобразити цю ідею і в нашому молитовно-соціальному проєкті «Вервиця єднає».

Це – наші «Сім молитовних завдань Церкви як спільноти». Це наші глибинні сенси та філософія, із якою ми підходимо до побудови соціального підприємства «Вервиця єднає».

3.3.1. Бурштинові вервиці як вияв культури дарування

Варто також у цьому контексті підкреслити важливий рух, започаткований із виробництвом вервиць із бурштину чи інших матеріалів. Цей рух – це культура дарування.

Усе наше життя є даром. Це дар Небесного Отця, який покликав нас до існування. Водночас цей дар потребує нашої відповіді – ми повинні прийняти своє життя і реалізувати його якнайкраще. «Бути людиною», «Будьте святі, бо я святий» (1 Пет. 1, 15-16), «Великого бажайте», «Будьте досконалі, як і Отець ваш Небесний досконалий» (Мт. 5, 48) - це той обрій, до якого покликаний кожен із нас. Здійснити його ми можемо лише давши адекватну відповідь на Божий дар, тобто продовживши цей рух дарування. Подарувати себе для інших, подарувати свій час для служіння, подарувати свої здібності для добра ближнього. У цьому полягає справжня культура дарування, про яку так часто любив повторювати також святий Іван Павло II.

«Але дар – буття у стосунках для іншого – це важкий досвід, але це той досвід, який робить людину більш людяною та щасливою. Це гуманізуюча культура, доступна кожному, набагато більше, ніж культура альтруїзму, оскільки вона вкорінена в потребі мати узи взаємності. І всі виграють від цього, тому що, будучи разом, усі зміцнюються. Парадокс полягає в тому, що в цьому індивідуалістичному суспільстві «ми», тобто «бути з іншим і для іншого», в деяких випадках приймає негативні цінності, що складаються із спільнот,

заснованих на виключенні, протистоянні, дискримінації інших. У цьому контексті альтруїзм не є єдиною альтернативою егоїзму. Це лише перший крок. Існує третій вимір, який є виміром дару, який виникає внаслідок визнання існування іншого і може приймати форми співчуття, любові, безоплатності, свободи, справедливості. Дар походить від усвідомлення того, що ми самі обдаровані, того, що ми є сотворені»⁸⁶.

Ця культура дарування присутня всередині нас. Ми так любимо отримувати подарунки. Водночас ми отримуємо ще більше задоволення, коли самі когось обдаровуємо. Це стосується як нематеріальних дарунків, таких як любов, увага, простір слухання та вияв пошани, так і матеріальних.

Мабуть, багато із нас у цьому контексті стикалися із проблемою вибору подарунка. Ми так часто боїмося витрати свої кошти на марно, обрати щось непотрібне, виявити свої почуття до людини недостатньо добре. Тому й потребуємо навіть на рівні матеріальних речей цієї культури дарування.

Для виготовлення наших вервиць використовується бурштин. Це необроблений камінь, що часто містить у собі поклади звичайної землі. Очевидно, що йдеться про українську землю, що в особливий спосіб промовляє до українців, де б вони не перебували. Адже земля споконвіків користується у нашому народі великою пошаною. Кажуть, що колись українці, вирушаючи за межі своєї Батьківщини, брали із собою мішечок із рідною землею. Відповідаючи на цю потребу, ми виробляємо вервиці із частинками української землі, які можна носити із собою щоденно та використовувати для молитви.

Отож, вервиця із бурштину – це не просто про подарунок. Адже у ній закладено безліч цінностей. Йдеться про засіб для молитви, за допомогою якого людина єднається зі Своїм Творцем. Також це справжня нагода для благодійності та підтримки потребуючих. Це спосіб поєднання із рідною історією та землею через частинки землі у намистинах бурштину. Це можливість

---

⁸⁶ Carmine Tabarro, La cultura del dono [Електронний ресурс] / Il Cantico. - 4 березня 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://ilcantico.fratejacopa.net/la-cultura-del-dono/#:~:text=La%20cultura%20del%20dono%20se%20esercitata%20fa%20crescere.e%20della%20competizione%20individualista%20tipica%20della%20cultura%20predominante> (дата перегляду: 29 травня 2022 року).

проявити свою вдячність близькій людині, водночас підкреслюючи її цінність. Це справді вервиця, яка може стати рідною, бо єднає і зігріває.

Отож, до творення соціального підприємства «Вервиця єднає» ми підходимо інтегрально. Нам важливо вибудувати філософію та глибинні сенси задля фундаменту усього проєкту. Також нам важливо творити єдину команду у межах цього проєкту, яка усвідомлювати цінність свого служіння та свою виключну роль у всьому виробництві. Неможливо відкинути на задній план і побудову партнерських відносин із іншими соціальними підприємствами, організаціями, добродіями, донорами, а особливо клієнтами. Однак, кожного конкретного клієнта ми прагнемо бачити не лише у світлі його потреб і запитів, але більш персоналізовано, тобто беручи до уваги його можливості, його почуття і пережиття, його історію життя. Саме тому ми підтримуємо безперервний зв'язок із нашими покупцями, отримуючи цінні зауваження та подяки. І найважливіше, власною діяльністю ми прагнемо вносити зміни в українську суспільство загалом та у сферу економічних відносин зокрема. Основним завданням у цьому контексті якраз і є демонстрація того, що соціальне підприємництво здатне існувати в умовах конкурентного ринку, що це підприємництво може відбуватися за принципом позитивної суми «win-win» і що Церква здатна не лише зайняти свою нішу у сфері економічно-соціальних відносин, але й трансформувати їх згідно етичних цінностей.

ВИСНОВКИ

Українська Греко-Католицька Церква добре усвідомлює наданий українським суспільством депозит довіри. З однієї сторони, це вияв вдячності за століття душпастирської праці та вірності українському народу, особливо під час переслідування та нелегітимної насильної ліквідації минулого ХХ століття. А з іншої сторони – це велика відповідальність, щоб не зрадити довіри свого народу, та стимул для подальших звершень для його добра і розвитку.

Розуміючи це, Церква завжди прагне бути поруч зі своїм народом: чи це серед його звершень та успіхів, чи у моменти війни та близькості смерті, а чи у його повсякденній діяльності. Цей супровід не полягає у деспотичному чи авторитарному провіді, але у плідних партнерських взаєминах, які приносять користь і добро для обох сторін. В економічній доктрині цей підхід виражений принципом позитивної суми «win-win». Натомість у християнській доктрині саме у цьому полягає справжня любов до ближнього, яка ґрунтується на заповіді любові – «любити ближнього, як самого себе». Саме тому Церква не може замикатися лише у межах стін храму, не може лише очікувати на тих, хто до цього храму зайде, але, будучи вірною власному покликанню та місійній природі, виходить назовні, щоб зустріти конкретну людину у повсякденності її життя. Так було під час боротьби нашої Церкви за тверезість населення на початку ХХ століття, так було під час створення кооперативів серед селянства у міжвоєнному періоді ХХ століття, так було у час здобуття Незалежності нашою Державою на початку 90-их років ХХ століття, і так було у момент відстоювання європейського прагнення українського народу під час Революції Гідності у 2013-2014 роках. Так триває і сьогодні, коли військові капелани супроводжують наше військо на передовій під час теперішньої російсько-української війни, медичні капелани схиляються над пораненими та постраждалими від пандемії Covid-19, шкільні капелани виховують майбутнє покоління, в'язничні капелани відновлюють Божий образ серед ув'язнених. Водночас Церква будує мости взаєморозуміння із державними структурами, громадянським суспільством,

волонтерами, суспільними інституціями. Тож не дивно, що ці партнерські відносини Церква віднаходить із бізнес-структурами та підприємцями, намагаючись запропонувати християнські цінності ведення господарювання та переймаючи їхні добрі ініціативи. Однією із найбільш успішних точок дотику Церкви і підприємців є соціальне підприємництво.

У цьому науковому дослідженні ми застановилися над потенціалом розвитку соціального підприємництва в Українській Греко-Католицькій Церкві. Нам вдалося проаналізувати сучасні «культурні маркери», як у глобальній площині, так і у внутрішньодержавній, які сприяють розвитку «бізнесу із людським обличчям». Водночас ми не оминули увагою й перешкоди, які можуть стати на заваді запуску того чи іншого соціального підприємства. Також нами було здійснено окреслення теперішніх трендів у світі та в Україні, які позитивно або негативно впливають на ведення господарської діяльності та бізнесу.

Окремо ми виділили кілька вже існуючих соціальних підприємств під егідою УГКЦ, які досягли певного успіху і тепер можуть послужити як прикладом, так і стимулом для тих, хто лише прагне або розпочинає шлях запуску соціального служіння у своїй парафіяльній громаді, місті чи єпархії. Також їхня діяльність висвітлила низку проблемних точок, які варто взяти до уваги при запровадженні подальших проєктів. Насамперед це стосується інкапсульованості та відірваності соціальних підприємств один від одного, що веде до відсутності взаємодії. Водночас їхній досвід показав важливість священника як лідера та менеджера, який горить ініціативністю та здатен її втілити у реальність, перш за все, за посередництвом активної громади та вірної команди. Важливе місце у впровадженні соціального підприємства займає наявність активів у парафіяльній спільноті у вигляді капіталу, приміщення, людського ресурсу. І незаперечним фактором залишається освіта і навчання. 10% священників, згідно проведеного нами соціологічного дослідження, бажали би розпочати соціальне служіння через запуск підприємства. Проте, часто вони стикаються із проблемою незнання: як правильно це зробити, як проаналізувати власну парафіяльну ситуацію, як виробити ефективну бізнес-модель, як

прорахувати усі небезпеки та ризики, куди правильно інвестувати, і т.д. Усі ці точки заставили нас зануритися в історію задля пошуку прикладів та задуматися над адекватними відповідями задля розвитку не лише окремих парафіяльних спільнот, але усієї УГКЦ.

Нашою пропозицією відповіді стала ідея запуску Платформи взаємодії «Мудра справа». Цей проєкт визначає для себе наступні ключові пріоритети: стратегічне планування, експертне консультування та побудова взаємодії. Стратегічне планування бере до уваги запропоновані Синодом Єпископів УГКЦ душпастирські плани і рекомендації щодо служіння та поєднує їх із фінансово-господарським життям Церкви задля забезпечення спроможності їхнього втілення у життя на добро Церкви та вірних. Експертне консультування стає плацдармом для аналізу, вивчення та порадиництва для активних священників, які прагнуть розвивати себе, свою парафіяльну спільноту та повірених душпастирській опіці людей через соціальне підприємництво. І відтак побудова взаємодії полягає у творенні простору співпраці між різними вже існуючими соціальними підприємствами відповідно до екосистемного мислення та втілення постулату митрополита Андрея – «свій до свого по своє». Таким чином, беручи до уваги результати соціологічного дослідження серед священників про потенціал розвитку соціального підприємництва в УГКЦ Платформа взаємодії «Мудра справа» намагається відповісти на виклики та потреби самих парафіяльних спільнот через втілення у життя християнського способу ведення господарювання та відродження спадщини праведного митрополита Андрея Шептицького.

Найбільш яскравим прикладом соціального підприємства у межах «Мудрої справи» є молитовно-соціальний мультимедійний проєкт «Вервиця єднає». Це щоденна молитва на вервиці, яка транслюється за посередництвом «Живого телебачення» УГКЦ, об'єднуючи людей біля екранів їхніх гаджетів в одну молитовну спільноту та демонструючи їм глобальність та розмаїття їхньої Церкви. Водночас це соціальний проєкт, що творить знаряддя для молитви – вервиці із різних матеріалів: бурштину, бірюзи, опалиту руками сестер-монахинь

різних чинів і згромаджень та добродійок – дружин священників із центральної, південної та східної України. Результатом їхньої праці із плетіння вервиць стає фінансова підтримка їхнього подальшого соціального служіння, катехизації, утримання монастирських приміщень чи проведення часу із дітьми, молоддю і дорослими.

У науковій праці ми представили філософію та глибинні значення, які ми закладаємо у діяльність цього соціального проєкту. Вони стають для нас орієнтиром для подальшого зростання і стимулом для подальшого розвитку.

Таким чином, соціально-економічна стратегія Церкви сьогодні за посередництвом Платформи взаємодії «Мудра справа» - це вияв любові до конкретної людини через соціальне служіння та задоволення її потреб. Це задоволення, зважаючи на сучасні виклики зростання убогості з причини гуманітарної та економічної криз, не обмежується лише духовним виміром, але застосовує інтегральний підхід до людської особи. Це вимагає від Церкви піклування і про першочергові фізіологічні потреби людини, про її матеріальне становище та психічне здоров'я, про реалізацію її людяності серед нелюдських умов війни. Водночас це передбачає мудре управління дарами, що полягає у віднайденні здібних і талановитих людей, готових послужити на благо спільноти чи ближнього, налагодженні партнерських відносин та ефективної співпраці із різними секторами людської діяльності, - розпочинаючи від політики, дипломатичного фронту та міжнародної співпраці, і завершуючи створенням громадських організацій, спільнот та волонтерством, та побудови ефективної співпраці між ними усіма. А це веде до плекання певного виду культури у суспільстві – культури зустрічі і дарування.

Так, за словами нашого Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава, священник стає не просто служителем культу, але справжнім будівничим культури. У запровадженні цієї справжньої культури взаємовідносин і полягає внесок Української Греко-Католицької Церкви у трансформацію українського суспільства. Цю трансформацію та її напрямок він вже обрав, визначивши для себе європейський цивілізаційний вектор побудови власної держави. У цьому

шляху УГКЦ йде поруч із громадянським суспільством загалом і з кожною конкретною людиною зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрій Сливоцький, Давид перемагає, Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2019.
2. Кодекс канонів Східних Церков, кан. 385, §2, Видавництво ОО. Василян: Рим 1993.
3. Мирослав Маринович, Митрополит Андрей Шептицький і принцип «позитивної суми», Видавництво Старого Лева, Львів 2019.
4. Митрополит Андрей Шептицький, Документи і матеріали 1899-1944. Львів: видавництво «АРТОС»: т. 2 Пастирські послання 1918-1939 рр. 2009.
5. Митрополит Андрей Шептицький, Документи і матеріали 1899-1944. Львів: видавництво «АРТОС», т. 1 Пастирські послання 1899-1914 рр. 2007.
6. Митрополит Андрей Шептицький, О квестії соціальній. Пастирське послання до духовенства, 7 травня 1904, - Митрополит Андрей Шептицький, «Пастирські послання», т.1.
7. Митрополит Андрей Шептицький, Перше слово пастиря до духовенства та вірних Станіславівської єпархії, 1899.
8. Митрополит Андрей Шептицький, Християнська робота, Пастирські послання, Апріорі: Львів 2015-2022. – т. I.
9. Папська Рада «Справедливість і мир», Компендіум Соціальної Доктрини, п. 77, Київ: Кайрос 2008.

Інтернет-джерела

1. «Завдання ініціативи "Вервиця єднає" – спільна щоденна молитва вірних УГКЦ у всьому світі», – о. Ігор Яців, Департамент інформації УГКЦ, 16 лютого 2021 року, - http://news.ugcc.ua/video/%D0%86deya_%D1%96n%D1%96ts%D1%96ativi_vervitsya_iednaie_sp%D1%96lna_shchodenna_molitva_v%D1%96rnih_ugkts_u_vsomu_sv%D1%96t%D1%96_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_92317.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).
2. «Закриваючи свого носа і рота медичною маскою, не заблокуймо свого серця муrom байдужості і злості!» — владика Богдан Дзюрах, Синод Єпископів УГКЦ, 29 березня 2020, - <https://synod.ugcc.ua/data/zakryvayuchy-svogo-nosa-i-rot-medychnoyu-maskoyu-ne-zablokuymo-svogo-sertsya-murom-bayduzhosti-i-zlosti-vladyka-bogdan-dzyurah-2736/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
3. «Тепер усі, хто не взяв у руки зброї, волонтери», — Глава УГКЦ у Броварах, Синод Єпископів УГКЦ, 11 квітня 2022, - <https://synod.ugcc.ua/data/teper-usi-hto-ne-vzyav-u-ruky-zbroy-volontery-glava-ugkts-u-brovarah-8739/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).

4. «Тільки справжня любов породжує героїв», – Глава УГКЦ про добровольців і волонтерів, Українська Греко-Католицька Церква, 14 березня 2019, - http://ugcc.ua/news/t%D1%96lki_spravzhnya_lyubov_porodzhuie_geroiv_glava_ugkts_pro_dobrovolts%D1%96v_%D1%96_volo_nte%D1%96v_85646.html (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
5. «У мене була велика мрія! Вона досі не здійснилася», – о. Ігор Яців про перший рік молитовної ініціативи «Вервиця єднає», Департамент інформації УГКЦ, 13 жовтня 2021 року, - http://news.ugcc.ua/interview/u_mene_bula_velika_mr%D1%96ya_vona_dos%D1%96_ne_zd%D1%96ysnilasya_o_%D0%86gor_yats%D1%96v_pro_per_shiy_r%D1%96k_molitovnoi_%D1%96n%D1%96ts%D1%96tativ_i_vervitsya_i_ednaie_94600.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).
6. «Українці мають тверду рішучість захищатися, щоб захистити свою свободу», — митрополит Борис Гудзяк, Синод Єпископів УГКЦ, 3 лютого 2022, - <https://synod.ugcc.ua/data/ukrayntsi-mayut-tverdu-rishuchist-zahyshchatysya-shchob-zahystyty-svoyu-svobodu-myropolyt-borys-gudzyak-7978/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
7. «Шептицький ніби мав внутрішній компас, який орієнтувався на Бога», — в УКУ відбулася школа «Соціальна думка Андрея Шептицького», Синод Єпископів УГКЦ, 2 січня 2021 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/sheptytskyyniby-mav-vnutrishniy-kompas-yakuu-orintuvavsya-na-boga-v-uku-vidbulasya-shkola-sotsialna-dumka-andreya-sheptytskogo-4884/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
8. «Якщо ваше серце вам щось підказує, його треба слухати і діяти», – Тетяна Ставнича, президентка Карітасу України, Синод Єпископів УГКЦ, 29 квітня 2022, - <https://synod.ugcc.ua/data/yakshcho-vashe-sertse-vam-shchos-pidkazu-yogo-treba-sluhaty-i-diyaty-tetyana-stavnycha-prezydentka-karitasu-ukrayny-8919/> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
9. Carmine Tabarro, La cultura del dono, Il Cantico, 4 березня 2013 року, - http://ilcanticofratejacopa.net/la-cultura-del_dono/#:~:text=La%20cultura%20del%20dono%20se%20esercitata%20fa%20crescere,e%20della%20competizione%20individualista%20tipica%20della%20cultura%20predominante (дата перегляду: 29 травня 2022 року).
10. David Pollock, Secularism in Europe, - <http://www.thinkingabouthumanism.org/secularism/secularism-in-europe/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
11. Most Christian Countries 2022, World Population Review, - <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-christian-countries> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
12. Papa Francesco, Esortazione apostolica postsinodale «Amoris Laetitia», 19 березня 2016 року, - https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html (дата перегляду: 30 травня 2022 року).

13. Paul Sonne, Robyn Dixon and David L. Stern, «Russian troop movements near Ukraine border prompt concern in U.S., Europe», The Washington Post, 30 жовтня 2021 - https://www.washingtonpost.com/world/russian-troop-movements-near-ukraine-border-prompt-concern-in-us-europe/2021/10/30/c122e57c-3983-11ec-9662-399cfa75efee_story.html (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
14. Ratzinger: “Serve un’ecologia dell’uomo per proteggere la sua natura”, Aleteia, 15 вересня 2021 року, - <https://it.aleteia.org/2021/09/15/ratzinger-serve-unecologia-delluomo-per-proteggere-la-sua-natura/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
15. Адріан Сливоцький про 12 заповідей успіху та одного учителя, Український католицький університет, 17 вересня 2021, - <https://ucu.edu.ua/news/adrian-slyvotskyj-pro-12-zapovidej-uspihu-ta-odnogo-uchytelya/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
16. Адріан Сливоцький, Етика в бізнесі, The Ukrainians, 15 квітня 2020, - <https://theukrainians.org/etyka-u-biznesi/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
17. Адріан Сливоцький, Чому можуть навчитися підприємці у митрополита Андрея Шептицького? Синод Єпископів УГКЦ, 11 квітня 2021, - <https://synod.ugcc.ua/data/adrian-slyvotskyj-chomu-mozhut-navchytysya-pidprymtsi-u-mytropolitya-andreya-sheptytskogo-5681/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
18. Адріан Сливоцький: «Завдання бізнесу — робити людей щасливішими...», Львівська пошта (№95, вересень 2013), - <https://www.management.com.ua/interview/int349.html> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
19. Академічний тлумачний словник, <http://sum.in.ua/s/sekuljaryzacija> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
20. Артем Корнецький, Бізнесу не обов'язково обирати: приносити користь чи заробляти гроші. Майбутнє за соціальним підприємництвом, Forbes, 6 липня 2021, - <https://forbes.ua/business/biznesu-ne-obyazatelno-vybirat-prinosit-polzu-ili-zarabatyvat-dengi-budushchee-za-sotsialnym-predprinimatelstvom-06072021-1957#:~:text> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
21. Бізнес CREDO: на шляху від популізму до справжніх змін, Львівська бізнес-школа УКУ, - <https://lvbs.com.ua/news/biznes-credo-na-shlyahu-vid-populizmu-do-spravzhnih-zmin/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
22. Блаженніший Святослав, Пастирський лист «Жива парафія – місце зустрічі із живим Христом», 2 грудня 2011 року, Патріарша катехитична комісія УГКЦ, - <https://ct.ugcc.ua/catechism/catechism-doc/oficijni-dokumenty/zvernennya-i-poslannya-glavy-ugkc/23353> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
23. Блаженніший Святослав: «Священник нашої Церкви є не лише служителем культу, а й будівничим культури», Синод Єпископів УГКЦ, 6

- лютого 2020 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/blazhennishyy-svyatoslav-svyashchennyk-nashoy-tserkvy-ne-lyshe-sluzhytelem-kultu-a-y-budivnychym-kultury-2394/> (дата перегляду: 23 травня 2022 року).
24. Борис Гудзяк, Все є дар, інтернет-видання «Збруч», 27 травня 2020 року, - <https://zbruc.eu/node/97927> (дата перегляду: 29 травня 2022 року).
25. Вервиця, що єднає і зігріває: глобальна Церква у спільній молитві, Департамент інформації УГКЦ, 27 листопада 2021 року, - http://news.ugcc.ua/articles/vervitsya_shcho_jednaie_%D1%96_z%D1%96gr_%D1%96vaie_globalna_tserkva_u_sp%D1%96ln%D1%96y_molitiv%D1%96_95006.html (дата перегляду: 28 травня 2022 року).
26. Вероніка Саврук, «Як будувати рідну хату, або Хто навчив українців стратегії win-win?», Львівська бізнес-школа, - <https://lvbs.com.ua/news/yak-buduvaty-ridnu-hatu-abo-hto-navchyv-ukrayintsiv-strategiyi-win-win/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
27. Вікторія Слобода, Олеся Біда, Фестиваль, хостел та вистави — як живе село на Вінниччині, де залишилося 45 людей, hromadske, 1 жовтня 2019, - <https://hromadske.ua/posts/festival-hostel-ta-vistavi-yak-zhive-selo-na-vinnichchini-de-zalishilosya-45-lyudej> (17 травня 2022 року).
28. Владика Богдан Дзюрах: довершити якісний перехід від чисто декларативної віри до нового преображеного Божого буття у родинах та суспільстві, Синод Єпископів УГКЦ, 23 вересня 2020, - <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-bogdan-dzyurah-dovershyty-yakisnyy-perehid-vid-chysto-deklaratyvnoy-viry-do-novogo-preobrazhennogo-bozhogo-buttya-u-rodynah-ta-suspilstvi-4052/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
29. Владика Борис Гудзяк у Нотр-Дамі: «Бути автентичною людиною, жити добре — це не теорія. Для цього потрібна практика», Синод Єпископів УГКЦ, 16 травня 2022, - <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-borys-gudzyak-u-notr-dami-buty-avtentychnoyu-lyudynoyu-zhyty-dobre-tse-ne-teoriya-dlya-tsogo-potribna-praktyka-9071/> (17 травня 2022 року).
30. Георгій Коваленко, Відкрите Православ'я – це..., блог Георгія Коваленка, 14 вересня 2018, - <https://kovalenkogeorge.blogspot.com/2018/09/blog-post.html> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
31. Глава УГКЦ про Церкву сьогодні: «Церква у посткоронавірусному світі бачить своє місце у людських стосунках», Департамент інформації УГКЦ, 26 червня 2020 року, - http://news.ugcc.ua/video/glava_ugkts_pro_tserkvu_sogodn%D1%96_tserkva_u_postkoronav%D1%96rusnomu_sv%D1%96t%D1%96_bachit_svoie_m%D1%96stse_u_lyudskih_stosunkah_90119.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
32. Григорій Селешук, «Мудра Справа»: Соціальне підприємництво – не примха, а вимога часу, Департамент інформації УГКЦ, 8 лютого 2022 року, - http://news.ugcc.ua/articles/mudra_sprava_sots%D1%96alne_p%D1%96dpriiemnitstvo_ne_primha_a_vimoga_chasu_95609.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).

33. Зиновій Свєреда, «Перша причина бідності – це неорганізованість», – Митрополит Андрей Шептицький, Народний Оглядач, 9 серпня 2016 року, - <https://www.ar25.org/article/persha-prychyna-bidnosti-ce-neorganizovanist.html> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
34. Зиновій Свєреда, 10 правил бізнесу від Андрея Шептицького, «День», 28 серпня 2015 року, - <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/10-pravyl-biznesu-vid-andreya-sheptyckogo> (дата перегляду: 22 травня 2022 року).
35. Інструкція для священників «Управління Божими дарами. Християнський спосіб життя», Львів 2015, - <https://eeparchy.com/wp-content/uploads/2019/12/VP-UpravlinnyaDaramy-otsi-UKR.pdf> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
36. Мирослав Маринович: «Митрополит Андрей Шептицький є фантастичним прикладом місіонера українського народу», релігійний інтернет-ресурс «Духовна велич Львова», 29 липня 2020, - <https://velychlviv.com/myroslav-marynovych-mytopolyt-andrej-sheptytskyj-ye-fantastychnym-prykladom-misionera-ukrayinskogo-narodu/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
37. Митрополит Андрей Шептицький, Пастирське послання «Не убий», 21 листопада 1942 року, - <https://zbruc.eu/node/35078> (дата перегляду: 30 травня 2022 року).
38. Митрополит Андрей Шептицький, Християнська родина. Пастирське послання до духовенства та вірних Станіславівської єпархії, 1900, Патріарша катехитична комісія УГКЦ - <https://ct.ugcc.ua/materialy-dlya-katehizaciyi/katehytychni-programy/dushpastyrstvo-seredovyshh/dlya-simej/28746> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
39. Митрополит Борис Гудзяк: «Міняти країну треба, владу міняти треба, але я раджу почати з того, що змінити себе», Синод Єпископів УГКЦ, 27 серпня 2021 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/mytopolyt-borys-gudzyak-minyaty-kraynu-treba-vladu-minyaty-treba-ale-ya-radzhu-pochaty-z-togo-shcho-zminyty-sebe-6722/> (дата перегляду: 24 травня 2022 року).
40. Папа Павло VI, Промова під час аудієнції в Папській раді у справах мирян, 2 жовтня 1974 року, La Santa Sede, - https://www.vatican.va/content/paulvi/fr/audiences/1974/documents/hf_p-vi_aud_19741002.html (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
41. Папа: нашим призначенням є вічне життя, VaticanNews, 10 листопада 2019, - <https://www.vaticannews.va/uk/pope/news/2019-11/angel-gospodnij-10-lystopada-2019.html> (дата перегляду: 17 травня 2022 року).
42. Популізм, Портал української мови та культури «Словник.ua», - <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
43. Священики повинні бути пастирями серед людей. Проповідь Папи Франциска під час Святої Меси з посвяченням мира (28 березня 2013), Радіо Ватикану, 29 березня 2013, - <http://www.archivio.radiovaticana.va/storico/2013/03/28/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

44. Священники Чернівецької єпархії прийняли понад сотню внутрішньопереселених осіб у парафіяльних будинках, Синод Єпископів УГКЦ, 10 червня 2022 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/svyashchennyky-chernivetskoj-parhiy-pryynaly-ponad-sotnyu-vnutrishnopereselenyh-osib-u-parafiyalnih-budynkah-9306/> (дата перегляду: 10 червня 2022 року).
45. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, Душпастирський порадинок «Покликання мирян до участі в суспільно-політичному житті країни», 22 січня 2018 року, - <https://ugcc.fr/publications/dushpastyrskiy-poradnyk-poklykannya-myryan-do-uchasty-v-suspylno-polytychnomu-zhytty-krayiny/> (дата перегляду: 30 травня 2022 року).
46. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ, Душпастирський порадинок «Покликання мирян до участі в суспільно-політичному житті країни», 22 січня 2018 року, Синод Єпископів УГКЦ - <https://synod.ugcc.ua/data/dushpastyrskyy-poradnyk-poklykannya-myryan-do-uchasty-v-suspilno-politychnomu-zhytti-krayny-77/> (дата перегляду: 23 травня 2022 року).
47. Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архиепископства, Пастирське послання «Сопричастя і єдність у житті і служінні УГКЦ», 10 вересня 2019 року, - <http://news.ugcc.ua/documents/soprichastya%D1%96iedn%D1%96st%20u%20zhitt%D1%96ta%20sluzh%D1%96n%D1%96ugkts%20poslannya%20sinodu%20yepiskop%D1%96v%20ugkts%202019%20roku%2087300.html> (дата перегляду: 28 травня 2022 року).
48. Синод Єпископів УГКЦ, Посинодальне послання «Служіння ближньому — дияконія — в житті УГКЦ», 27 жовтня 2016 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/posynodalne-poslannya-synodu-pyskopiv-ugkts-2016-roku-sluzhinnya-blyznomu-dyyakoniya-v-zhytti-ugkts-160/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
49. Синод Єпископів УГКЦ, Посинодальне послання «Надія, до якої нас кличе Господь», 29 жовтня 2021 року, - <https://synod.ugcc.ua/data/nadiya-do-yakoy-nas-klyche-gospod-posynodalne-poslannya-synodu-pyskopiv-ugkts-2021-7200/> (дата перегляду: 19 травня 2022 року).
50. Синод Єпископів УГКЦ, Послання Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 2020 року «Залишіться вам одне – те, що ви дали вбогому!», Синод Єпископів УГКЦ, 30 жовтня 2020, - <https://synod.ugcc.ua/data/poslannya-synodu-pyskopiv-ukraynskoj-greko-katolytskoj-tserkvy-2020-roku-do-duhovenstva-monashstva-i-myryan-4340/> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
51. Софія Опацька, Лайфхаки від Шептицького, НВ, 12 листопада 2019, - <https://nv.ua/ukr/opinion/andrey-sheptickiy-istoriya-ta-uroki-dlya-ukrajini-50053054.html> (дата перегляду: 18 травня 2022 року).
52. Чого нас вчив Любомир Гузар? Важливі тези Блаженнішого, медіахаб «Твоє місто», - <https://tvoemisto.tv/exclusive/lyudy-tvogo-mista>

[blazhennishyy lyubomyr pro dar lyubovi podatky i molytvu za vorogiv 7 8119.html](#) (дата перегляду: 18 травня 2022 року).

Авторські напрацювання

1. «Research on community needs for social entrepreneurship development» - власне соціологічне дослідження серед духовенства Української Греко-Католицької Церкви щодо потенціалу розвитку соціального підприємництва при парафіяльних спільнотах цієї Церкви. Дослідження було здійснене у співпраці із кваліфікованими соціологами та експертами.
2. Інтерв'ю із Іриною Вереш. Інтерв'юер – о. Любомир Яворський. Дата запису: 5 листопада 2021 року.
3. Інтерв'ю із с. Миколаєю (Марією) Сусол. Інтерв'юер – о. Любомир Яворський. Дата запису: 8 листопада 2021 року.